

Motion till riksdagen 2025/26:3590

av **Ardalan Shekarabi m.fl. (S)**

Utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv

Innehållsförteckning

Förslag till riksdagsbeslut.....	4
Motivering	9
1 Försvara den svenska modellen.....	10
2 Fler vägar till jobb	10
2.1 Jobbtrappa för självförsörjning.....	11
2.2 Återinför extratjänsterna	12
2.3 Fler i utbildningar som leder till jobb	13
2.4 Statliga beredskapsjobb	13
2.5 Åtgärda personalbristen	14
2.6 Höj resebidraget.....	14
3 En arbetsmarknad för alla.....	15
3.1 Bättre stöd till personer med funktionsnedsättning	15
3.1.1 Samhall.....	15
3.1.2 Bättre informationsutbyte mellan Arbetsförmedlingen och Samhall	16
3.2 Inför en arbetarepension	17
3.3 Jobb för unga	17
3.3.1 Jobbkontrakt för unga	17
3.3.2 Nationellt program för uppsökande av unga som varken studerar eller arbetar	17
3.3.3 Traineeprogram för nyexaminerade studenter	18
3.3.4 Körkortslyft för unga	18
3.3.5 Extrajobb för unga	18
3.3.6 Studiestartsstödet	19

4 Arbetsförmedlingen	19
4.1 Låt Arbetsförmedlingen använda tilldelade medel	19
4.2 Stärk arbetsförmedlingens lokala närvaro i hela landet	20
4.3 Hejda privatiseringen av Arbetsförmedlingen och utred LOV-reformens konsekvenser	21
5 AI:s påverkan på arbetsmarknaden	21
6 Arbetslöshetsförsäkringen	22
6.1 Regeringens reformering av arbetslöshetsförsäkringen	22
6.2 Stoppa den nya brantare avtrappningen	23
7 Trygghet på arbetsmarknaden	24
7.1 Ordning och reda inom plattformsekonomin	24
7.2 Trygghetsöverenskommelsen	24
7.3 Husligt arbete	25
8 Arbetsmiljö	25
8.1 Krafttag mot dödsolyckor i arbetslivet	25
8.1.1 Tillsätt en kriskommission mot dödsolyckor i arbetslivet	25
8.2 Entreprenörsansvaret i bygg- och anläggningsbranschen	26
8.3 Krav på närvaro för Bas-U på arbetsplatsen	26
8.4 Inför nya krav kopplat till arbetsmiljöplanen	27
8.5 Använd Statens haverikommission vid utredning av allvarliga arbetsplatsolyckor	27
8.6 Höj sanktionsavgifterna	27
8.6.1 Sanktionsavgifter som en del i ett stärkt förebyggande arbetsmiljöarbete – stärk kvinnors rätt till en god arbetsmiljö	27
8.7 Bevisbörda vid arbetsorsakad sjukdom	28
8.8 Höjt anslag till Arbetsmiljöverket	28
8.9 Öka antalet kontroller och specialister hos Arbetsmiljöverket	29
8.10 Öka kännedom om Arbetsmiljöverkets tipsfunktion och gör den tillgänglig på fler språk	29
8.11 Hårdare tag mot arbetsmiljöbrott	29
8.12 Förstärk Riksenheten för miljö- och arbetsmiljömål	30
8.13 Näringsförbud i samband med åtal om arbetsmiljöbrott	30
8.14 Utökad tillträdesrätt för regionala skyddsombud	31
8.15 Sanktioner för företag som utestänger skyddsombud från riskbedömningar och inspektioner	31
8.16 Utökad rådighetsansvar	31
8.17 Översyn av kunskapskrav och utbildning	32
8.18 Utred arbetsmiljökörkort för utlandsbaserade arbetsgivare	32
8.19 Falska skyddsombud	32

8.20 Ratificera ILO 190 om hot och våld i arbetslivet	33
8.21 Arbetslivskunskap på gymnasieskolans alla program	33
8.22 Mer rättvis tillgång till arbetskläder och arbetsskor	34
8.23 Stärkt företagshälsovård	34
8.23.1 Insatser för att säkra kompetensförsörjningen inom företagshälsovården..	34
9 Asbest och andra kemiska risker	35
9.1 Asbest	35
9.2 Kvarts.....	35
9.3 Kartläggning av nya kemikalier.....	36
10 Arbetslivskriminalitet.....	36
10.1 Kunskapscentrum för arbetslivskriminalitet.....	37
10.2 Effektiv och tillförlitlig kontroll av leverantörer vid tilldelning av offentliga kontrakt	38
10.3 Svartlista företag som fuskar återkommande	38
10.4 Inför ny brottsrubricering: exploatering av utländsk arbetskraft.....	39
11 Stoppa fusket inom de subventionerade anställningarna.....	39
12 Återinför pengarna för samråd	40
13 Arbetskraftsinvandring – återinför arbetsmarknadsprövning.....	40

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen anvisar anslagen för 2026 inom utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv enligt förslaget i tabellen i motionen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att slå vakt om den svenska modellen och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en aktiv arbetsmarknadspolitik som både erbjuder stöd och ställer krav på den arbetssökande, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tredubbla antalet deltagare i arbetsmarknadsutbildningarna och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kommuner ska ha möjlighet att anvisa personer med försörjningsstöd till arbetsmarknadsutbildningar och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att styra mot ett mer jämställt utbud av arbetsmarknadsutbildningar och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att arbetsmarknadsutbildningarna ska anpassas utifrån regionala behov och att utbudet och inriktningen ska tas fram regionalt i samverkan med näringsliv, kommuner och parterna på arbetsmarknaden och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa statliga beredskapsjobb och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram en nationell plan för en bättre fungerande kompetensförsörjning och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att öka anslagen till insatserna för att få fler människor i jobb och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Arbetsförmedlingen förutsättningar att ha god fysisk närvaro i hela landet och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkerställa att personer med funktionsnedsättning får snabbt, effektivt och individanpassat stöd för att komma i arbete eller utbildning och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en ny hjälpmedelsutredning och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om utformningen av merkostnadsersättningen och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Samhall ska ta större hänsyn till arbetstagares individuella förutsättningar och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av ett bättre informationsutbyte mellan Arbetsförmedlingen och Samhall och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en utredning i syfte att se över huruvida Samhall har en ändamålsenlig organisationsform och tillkännager detta för regeringen.

18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa traineeprogram för nyexaminerade studenter och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda hur ett nytt studiestöd kan utformas för kortutbildade i behov av utbildning efter att studiestartsstödet avskaffats och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa en arbetarepension och tillkännager detta för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en ny princip för flexiblere resursanvändning av Arbetsförmedlingens anslag och tillkännager detta för regeringen.
22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Arbetsförmedlingen ska stärka sin närvaro i områden med socioekonomiska utmaningar och tillkännager detta för regeringen.
23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att minska anvisningsvolymerna till privata matchningstjänster och tillkännager detta för regeringen.
24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av en översyn i syfte att utvärdera LOV-systemets resultat och effekter kopplat till den arbetsmarknadspolitiska verksamheten och tillkännager detta för regeringen.
25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av att tillvarata möjligheterna med AI på arbetsmarknaden och tillkännager detta för regeringen.
26. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om algoritmisk arbetsledning och arbetsmiljöansvar och tillkännager detta för regeringen.
27. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av att utreda effekterna av att den förlängda ersättningsperioden för barnfamiljer tagits bort ur a-kassan och tillkännager detta för regeringen.
28. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om arbetslöshetsförsäkringen och tillkännager detta för regeringen.
29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stoppa den nya brantare avtrappningen i arbetslöshetsförsäkringen och tillkännager detta för regeringen.
30. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att justera tak och ersättningsnivåer i arbetslöshetsförsäkringen och tillkännager detta för regeringen.
31. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av ett förtydligande av plattformsföretagens arbetsmiljöansvar och tillkännager detta för regeringen.
32. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en utredning i syfte att kartlägga och åtgärda problemen inom plattformsekonomin och tillkännager detta för regeringen.
33. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av lagen (1970:943) om arbetstid m.m. i husligt arbete och tillkännager detta för regeringen.
34. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att uppfylla ILO:s rekommendation om antalet arbetsmiljöinspektörer och tillkännager detta för regeringen.
35. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inrätta en nationell kriskommission mot dödsolyckor i arbetslivet och tillkännager detta för regeringen.

36. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda hur ansvaret för arbetsmiljön på arbetsställen med uppstyckade entreprenader kan förtydligas och tillkännager detta för regeringen.
37. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utöka ansvaret för huvudentreprenören gällande lön för inhyrd personal i linje med vad som föreslås i SOU 2023:26 och tillkännager detta för regeringen.
38. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Statens haverikommission i uppdrag att utreda fler allvarliga arbetsolyckor och tillkännager detta för regeringen.
39. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över sanktionsavgifterna kopplat till arbetsmiljöregler och tillkännager detta för regeringen.
40. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa stegrande sanktionsavgifter för arbetsgivare som återkommande bryter mot arbetsmiljöregler, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
41. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hur storleken på sanktionsavgifterna kan kopplas till företagets omsättning och tillkännager detta för regeringen.
42. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för att arbetsmiljöreglerna ska ge samma skydd för kvinnor och män oavsett yrke, bransch eller sektor och tillkännager detta för regeringen.
43. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Arbetsmiljöverkets bemyndigande att föreskriva om sanktionsavgifter bör utökas i enlighet med förslagen i SOU 2022:45 med avsikt att införa sanktionsavgifter kopplat till fler föreskrifter och tillkännager detta för regeringen.
44. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om omvänd bevisbörda vid arbetsorsakad sjukdom och tillkännager detta för regeringen.
45. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att öka antalet arbetsplatsinspektioner och tillkännager detta för regeringen.
46. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av att Arbetsmiljöverket har inspektörer med specialistkunskaper och tillkännager detta för regeringen.
47. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att öka kännedomen om Arbetsmiljöverkets tipsfunktion samt göra den tillgänglig på fler språk och tillkännager detta för regeringen.
48. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över lagstiftningen kring arbetsmiljöbrott så att fler kan lagföras, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
49. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över lagstiftningen kring arbetsmiljöbrott kopplat till skydd mot kemiska och biologiska risker som kan orsaka sjukdom, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
50. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka Riksenheten för miljö- och arbetsmiljömål och tillkännager detta för regeringen.
51. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förstärka Arbetsmiljöverkets mandat genom att möjliggöra för myndigheten att yrka på näringsförbud i samband med åtal om arbetsmiljöbrott och tillkännager detta för regeringen.

52. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge regionala skyddsombud tillträdesrätt till alla arbetsställen där det finns kollektivavtal i enlighet med förslagen i SOU 2022:47 och tillkännager detta för regeringen.
53. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Arbetsmiljöverket möjlighet att utdöma sanktioner mot arbetsgivare som utestänger eller på annat sätt hindrar fackliga skyddsombud från att delta i riskbedömningar eller inspektioner kopplat till arbetsplatsen och tillkännager detta för regeringen.
54. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa ett utökat rådighetsansvar i enlighet med förslagen i SOU 2022:45 Steg framåt, med arbetsmiljön i fokus, och tillkännager detta för regeringen.
55. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om krav på utbildning och innehåll i utbildning för den som fått i uppdrag att utföra uppgifter i arbetsmiljöarbetet för arbetsgivarens räkning och tillkännager detta för regeringen.
56. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att införa krav på arbetsmiljökörkort för företag som vill utstationera arbetskraft till svenska arbetsplatser, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
57. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över införandet av ett skyddsombudsregister hos Arbetsmiljöverket samt skyldighet för myndigheten att följa upp att skyddsombud utses i enlighet med arbetsmiljölagen, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
58. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att snarast ratificera ILO:s konvention 190 om våld och trakasserier i arbetslivet och tillkännager detta för regeringen.
59. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att skärpa regelverk kring ensamarbete i syfte att minska utsattheten för hot och våld och tillkännager detta för regeringen.
60. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att alla svenska gymnasieelever ska utbildas i arbetslivskunskap och tillkännager detta för regeringen.
61. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för en jämställd tillgång till arbetskläder och arbetsskor och tillkännager detta för regeringen.
62. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att de regler som i dag gäller för skyddsutrustning behöver breddas till att även omfatta skor och kläder som t.ex. förhindrar förslitningsskador och begränsar smitta, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
63. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ändra i arbetsmiljölagen i linje med förslagen i SOU 2022:45 i syfte att förbättra tillgången till företagshälsovård och tillkännager detta för regeringen.
64. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn i syfte att säkra en adekvat samordning och långsiktig finansiering av utbildningen till företagsläkare och företagssköterska och tillkännager detta för regeringen.
65. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn kring att ge en myndighet i uppdrag och erforderliga resurser för att anordna och finansiera ST-utbildning för företagsläkare och tillkännager detta för regeringen.
66. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om certifiering av utbildningsanordnare och krav på innehåll i utbildningar för arbetstagare som hanterar risker med särskilda utbildningskrav och tillkännager detta för regeringen.

67. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om kunskapsprov och examination av utbildning för arbetstagare som hanterar risker med särskilda utbildningskrav och tillkännager detta för regeringen.
68. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av fler och mer effektiva verktyg för att säkerställa att regelverket kring asbest följs, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
69. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheten och behovet av att införa skärpta regler kring hantering av kvarts och tillkännager detta för regeringen.
70. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om kartläggning av och risker med nya kemikalier och deras cocktaileffekter och tillkännager detta för regeringen.
71. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att bekämpa arbetslivskriminalitet och tillkännager detta för regeringen.
72. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utesluta för låga anbud från att delta i offentlig upphandling och tillkännager detta för regeringen.
73. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att begränsa antalet underentreprenörsled och tillkännager detta för regeringen.
74. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utöka kraven på och kontrollen av företag som mottar lönesubventioner, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
75. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att motverka fusk med rut, rot och andra skattesubventionerade tjänster och tillkännager detta för regeringen.
76. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kunna utesluta företag från LOV-system, offentlig upphandling och tillträde till stöd och subventioner och tillkännager detta för regeringen.
77. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att öka informationsdelningen och minska sekretessen mellan myndigheter, kommuner, regioner och arbetsmarknadens parter och tillkännager detta för regeringen.
78. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utöka det statliga ansvaret för personalidentifierings- och personalliggarsystem och tillkännager detta för regeringen.
79. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förbättra kontrollen av europeiska socialförsäkringsintyg och tillkännager detta för regeringen.
80. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om återinförd revisionsplikt och tillkännager detta för regeringen.
81. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utöka möjligheterna till och längden på näringsförbud och tillkännager detta för regeringen.
82. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skärpa reglerna mot taktiska konkurser och tillkännager detta för regeringen.
83. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utvärdera och uppdatera den nationella strategin mot arbetslivskriminalitet och tillkännager detta för regeringen.
84. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda hur AI och dataanalys av företagsuppgifter kan användas för att effektivisera arbetet mot arbetslivskriminalitet och tillkännager detta för regeringen.

85. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda och upprätta ett system för svartlistning av företag som upprepade gånger ertappas med att bryta mot arbetsmiljöregler, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
86. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa en ny brottsrubricering – exploatering av utländsk arbetskraft – i enlighet med förslagen i SOU 2021:88 och tillkännager detta för regeringen.
87. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stoppa fusket inom de subventionerade anställningarna och tillkännager detta för regeringen.
88. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att krav på kollektivavtal ska omfatta alla arbetsgivare som anställer arbetstagare inom ramen för de olika subventionerade anställningarna, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
89. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att beslut om nystartsjobb ska föregås av en arbetsmarknadsprövning och tillkännager detta för regeringen.
90. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att omedelbart pausa alla nya beslut om nystartsjobb i väntan på att tillräckliga kontrollmekanismer finns på plats, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
91. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för återinförd arbetsmarknadsprövning i samband med arbetskraftsinvandring och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Anslagsförslag för 2026 för utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv

Tusental kronor

Anslag	Regeringens förslag	Avvikelse från regeringen
1:1 Arbetsförmedlingens förvaltningskostnader	7 821 683	300 000
1:2 Bidrag till arbetslöshetsersättning och ersättningar till deltagare i arbetsmarknadspolitiska insatser	45 973 112	200 000
1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser	6 073 822	2 200 000
1:4 Lönebidrag och Samhall m.m.	20 212 263	±0
1:5 Nystartsjobb och etableringsjobb	2 153 201	±0
1:6 Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige	132 554	±0
1:7 Europeiska socialfonden+ m.m. för perioden 2021–2027	1 864 000	±0
1:8 Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering	52 809	±0
1:9 Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen	86 510	±0
1:10 Bidrag till administration av arbetslöshetsförsäkringen	66 560	±0
1:11 Bidrag till Stiftelsen Utbildning Nordkalotten	8 303	±0
1:12 Bidrag till lönegarantiersättning	2 292 000	±0
1:13 Grundläggande omställnings- och kompetensstöd	3 150 824	±0
2:1 Arbetsmiljöverket	1 010 926	50 000
2:2 Arbetsdomstolen	38 613	±0
2:3 Internationella arbetsorganisationen (ILO)	43 722	±0
2:4 Medlingsinstitutet	69 750	±0

Anslag	Regeringens förslag	Avvikelse från regeringen
2:5 Regional skyddsombudsverksamhet	112 000	30 000
99:1 Fackligt samråd	±0	25 000
Summa	91 162 652	2 805 000

1 Försvara den svenska modellen

Den svenska modellen utgör själva navet i organiseringen av Sveriges arbetsmarknad. Tack vare vår unika svenska modell, med starka fackföreningar och arbetsgivare som förhandlar om villkoren på arbetsmarknaden, kombinerat med en aktiv arbetsmarknads- och utbildningspolitik och en pålitlig välfärd, har Sverige kunnat skapa en positiv spiral där ekonomiska framsteg och växande jämlikhet gått hand i hand. Det har varit en styrka för Sverige. Det är något vi ska utveckla vidare när vi nu fortsätter bygga vårt land starkt och framgångsrikt framöver.

Parternas kompromissinriktade tradition har under många år lagt grunden för goda reallöneökningar och unikt få konfliktdagar. Att värna denna ordning är av högsta prioritet för oss socialdemokrater.

Vi ser därför med stor oro på regeringens agerande de gångna åren: den svaga hanteringen av omställningsstudiestödet, fördröjandet av etableringsjobben samt att fack och arbetsgivare rundades när regeringen instiftade det nya arbetsmarknadspolitiska expertrådet. Som om inte detta vore nog har regeringen avvecklat satsningen på de arbetsmarknadspolitiska samrådspengarna som har haft till syfte att kompensera facken för det arbete de lägger ner på att skriva yttranden om specifika arbetsplatsers lämplighet att ta emot personer med lönestöd.

Regeringens reform av arbetslöshetsförsäkringen innehåller också direkta angrepp mot svenska arbetstagarintressen – inte minst genom den försämrade möjligheten till tilläggsförsäkringar som den kommer att innebära efter 100 dagars arbetslöshet. Regeringen och Sverigedemokraterna gav också tidigare under mandatperioden ett uppdrag till Arbetsmiljöverket om att få fler att bli skyddsombud – vilket vid första anblick kan tyckas vara ett rimligt initiativ. Uppdraget är nu avklarat och blev en besvikelse för regeringen. Deras underliggande önskan om att ändra i fackets företrädesrätt att utse lokala skyddsombud tillgodosågs inte genom uppdraget, vilket vi socialdemokrater är glada för. Vi kommer att fortsätta att noga bevaka regeringens agerande i den här frågan.

Dessa exempel är talande för regeringens och Sverigedemokraternas nonchalanta attityd gentemot de som kan arbetsmarknaden bäst. Vi socialdemokrater kommer däremot alltid stå upp för den svenska modellen – och vi kommer inte för en sekund att tveka att agera i riksdagen om den attackeras.

2 Fler vägar till jobb

Sverige har idag en historiskt hög arbetslöshet. Upp emot en halv miljon människor saknar ett arbete att gå till och prognosen för arbetslösheten har höjts under året. Idag är omkring 100 000 fler arbetslösa än när regeringen tog över. Vi har en skyhögt ungdoms-

arbetslöshet och bland den högsta arbetslösheten i EU. Det går redan nu att skönja konturerna av en ökande och ihållande långtidsarbetslöshet. Ändå ser vi hur regeringen är för passiv och hur de fortsätter att nedmontera arbetsmarknadspolitiken. Vi socialdemokrater anser att regeringen prioriterar och agerar helt fel. Att människor vill och kan arbeta är vårt samhällets största tillgång. Den aktiva arbetsmarknadspolitiken ska syfta till att det skapas fler bra jobb i framgångsrika företag inom offentlig sektor, att människor får de kunskaper de behöver så att de kan ta de jobb som växer fram och att arbetslivet är så utvecklande och hållbart att många kan vara med och bidra länge. Arbetsmarknadspolitiken behöver stärkas och uppvärderas, inte tvärtom.

Vi socialdemokrater har en övergripande syn på arbetsmarknadspolitiken som utgår från målet om full sysselsättning. Med det menas att arbetsmarknadspolitiken ska utformas utefter målsättningen att alla som kan jobba ska jobba. Full sysselsättning bidrar till att minska klyftorna i samhället, ökar rättvisan mellan män och kvinnor, mellan grupper och mellan olika platser i landet. Vi ska alltid sträva efter att skapa bästa möjliga förutsättningar för att alla arbetsföra individer ska kunna och vilja arbeta. Våra bevekelsegrunder för detta är flera, och omfattar både samhälleliga perspektiv och individperspektiv. För den enskilde är arbetet först och främst en förutsättning för den egna försörjningen och i förlängningen det som ger oss friheten att leva vårt liv på det sätt vi själva väljer. Med jobbet följer också ofta en yrkesstolthet och en känsla av att vara behövd, och för många av oss fyller samvaron med arbetskolegerna också en viktig social funktion. Arbete ska vara en källa till stolthet och självbestämmande. Att den som jobbar i Sverige dessutom har schyst lön och schysta villkor är för oss socialdemokrater helt centralt.

För vårt samhällssystem och vår välfärd är en hög sysselsättningsgrad och en låg arbetslöshet helt avgörande. Det är frukterna av vårt gemensamma arbete som möjliggör en bra och jämlik skola för våra barn, en god omsorg om våra äldre samt en offentligt finansierad hälso- och sjukvård i världsklass.

För att nå full sysselsättning behöver Sverige en aktiv och ambitiös arbetsmarknadspolitik som skapar vägar till jobb. Arbetssökande har olika behov, och därför behöver det finnas en bred uppsättning arbetsmarknadspolitiska verktyg som kan användas utefter den specifika individens förutsättningar – däribland arbetsmarknadsutbildning, subventionerade anställningar, matchningsstöd, praktik och arbetslivsinriktad rehabilitering.

2.1 Jobbtrappa för självförsörjning

Socialdemokraternas mål är att alla som kan ska arbeta. Så många som möjligt i vårt samhälle ska ha självförsörjning. För att skapa vägar till jobb för människor som står långt ifrån arbetsmarknaden kan det ofta behövas en kedja av insatser där man kombinerar olika åtgärder.

Vi vill understryka att det svenska samhällskontraktet inte enbart ska innehålla rättigheter. I kombination med ett starkt stöd ska den aktiva arbetsmarknadspolitiken även innefatta tydliga krav och förväntningar på den som söker arbete. Den som saknar nödvändig utbildning eller pratar otillräcklig svenska ska ta del av det stöd som erbjuds, och olika individersättningar bör i huvudsak vara villkorade med krav på aktivt deltagande. Försörjningsstöd ska kunna kombineras med studier som underlättar vägen till jobb.

År 2023 togs cirka 136 000 vuxna emot ekonomiskt bistånd. Av dessa hade ca 73 000 arbetslöshet som registrerat försörjningshinder. Knappt hälften av de som hade arbetslöshet som försörjningshinder var mellan 30–49 år gamla.¹ Vi socialdemokrater vill införa en jobbtrappa för självförsörjning. Den som har arbetsförmåga ska inte vara långvarigt beroende av försörjningsstöd. Den som blir arbetslös ska mötas av starkt stöd och tydliga krav för att kunna ta ett nytt jobb.

Vårt förslag innebär att Arbetsförmedlingen tillsammans med kommunerna ska kartlägga gruppen med ekonomiskt bistånd som har arbetslöshet som registrerat försörjningshinder. Arbetsförmedlingen får i uppdrag att tillhandahålla arbetsmarknadsutbildningar och arbetspraktik. Arbetsmarknadsutbildningarna ska vara anpassade efter målgruppen och inriktade på bristyrken. De ska tas fram i dialog med berörda branscher, näringsliv, kommuner och vara regionalt anpassade utifrån behov. Kommuner får sedan anvisa den med försörjningsstöd som har arbetsförmåga till Arbetsförmedlingens insatser. Kommuner ska även kunna erbjuda förberedande utbildningar, till exempel till folkhögskolor, så att personen får tillräckliga förkunskaper för att kunna delta i arbetsmarknadsutbildningar. Detta kan till exempel handla om svenska språket. Den enskilde ska ha skyldighet att aktivt delta i de anvisade insatserna, detta är en förutsättning för att behålla försörjningsstödet under insatsen. Utbildningsinsatsen ska kunna kombineras med subventionerat deltidsarbete antingen i kommunen eller med samverkande privat/offentlig/ideell aktör. För att skapa fler vägar till jobb anser vi att anslaget 1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser behöver förstärkas och avsätter 497 miljoner kronor.

2.2 Återinför extratjänsterna

Att få fler människor i arbete är en av politikens viktigaste uppgifter. Att ha ett jobb att gå till ger den enskilde egen försörjning, ett sammanhang och friheten att bestämma över sitt eget liv. Vid sidan av detta är det också en helt central del i att bryta den segregation som ligger till grund för mycket av den kriminalitet och den splittring som idag finns på många håll i vårt land. Givet hur situationen på arbetsmarknaden ser ut är det i synnerhet viktigt att få fler utrikes födda kvinnor att gå från utanförskap till arbete. En åtgärd som har varit betydelsefull i detta avseende är extratjänsterna. Genom dem har kommuner, regioner och privata utförare inom välfärden fått möjlighet att anställa en person som står långt ifrån arbetsmarknaden till en låg kostnad. För den enskilde har extratjänsterna inneburit både arbetslivserfarenhet och en meningsfull sysselsättning. Arbetsförmedlingens rapport En effektutvärdering av extratjänsterna (2024) visar bland annat att extratjänster, i enlighet med målsättningen, bidrog till att arbetssökande som stod långt ifrån arbetsmarknaden närmade sig arbetsmarknaden, främst genom ökad övergång till annat subventionerat arbete.

I och med sin gemensamma budgetreservation för år 2022 slopade Moderaterna, Kristdemokraterna och Sverigedemokraterna finansieringen till extratjänsterna. Detta innebar ett hårt slag mot inte minst utrikes födda kvinnor och gruppens chanser att komma in i det svenska samhället. Vi anser att Sverige behöver fortsätta krafttag mot segregationen och vill därför återinföra extratjänsterna. För detta avsätter vi 200 miljoner till anslaget 1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser.

¹ Rapport från utredningstjänsten, *Arbetslösa med ekonomiskt bistånd*, 2025: 759. 2025-07-08.

2.3 Fler i utbildningar som leder till jobb

Arbetsmarknadspolitiken och utbildningspolitiken går hand i hand. Det behövs mer utbildning i arbetsmarknadspolitiken och vice versa. Att vi har ett väl fungerande reguljärt utbildningssystem, ända från grundskola till universitet – och allt däremellan – är en förutsättning för att vi ska klara dagens och morgondagens kompetensförsörjning.

De relativt korta yrkesinriktade arbetsmarknadsutbildningarna är en viktig del av utbildningsfloran. De senaste åren har i genomsnitt bara omkring 6 000 individer per månad deltagit i arbetsmarknadsutbildning. Detta anser vi är en alldeles för låg nivå. Vi ser behov av att arbetsmarknadsutbildningarna kraftigt byggs ut så att fler snabbare får de kompetenser som efterfrågas och blir anställningsbara. Målet bör åtminstone vara det tredubbla. Kommuner ska anvisa personer med försörjningsstöd till arbetsmarknadsutbildningar, se ovan.

Vid sidan av det låga antalet deltagare omgärdas arbetsmarknadsutbildningarna även av andra problem – varav ojämställdhet och problematiska upphandlingsförfaranden är två. Män har idag enklare än kvinnor att utbilda sig inom arbetsmarknadspolitiken, medan kvinnor allt oftare får vända sig till det reguljära utbildningssystemet för yrkesutbildning. Under 2022 var det endast 31 procent kvinnliga deltagare i arbetsmarknadsutbildningarna, och utbildningarna i sig sker i stor utsträckning inom traditionellt mansdominerade yrken såsom bygg och transport. Vi vill styra mot ett mer jämställt utbud av arbetsmarknadsutbildningar och beklagar på samma gång att regeringen försvagat styrningen kring detta i Arbetsförmedlingens regleringsbrev.

Arbetsmarknadsutbildningarna har också i hög grad präglats av tröga, stora nationella upphandlingar. Vi vill att arbetsmarknadsutbildningarna anpassas utifrån regionala behov. Utbudet och inriktningen ska tas fram regionalt i samverkan med näringsliv, kommuner och parterna på arbetsmarknaden. Satsningen på arbetsmarknadsutbildningar finansieras inom ramen för det ökade anslaget 1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser.

2.4 Statliga beredskapsjobb

Vi vill se en satsning på beredskapsjobb för långtidsarbetslösa och personer som står långt ifrån arbetsmarknaden. Den tidigare socialdemokratiska regeringen införde 2017 moderna beredskapsjobb men reformen stoppades av Moderaterna i budgeten 2019. De moderna beredskapsjobben innebar subventionerade anställningar där myndigheterna erbjöd jobb med lägre kvalifikationskrav åt personer som står långt ifrån arbetsmarknaden. Ett framgångsrikt exempel på en liknande reform är satsningen på naturnära jobb. Den tidigare socialdemokratiska regeringen gav i uppdrag åt Skogsstyrelsen, Sveriges geologiska undersökning, Naturvårdsverket, länsstyrelserna och Arbetsförmedlingen att åren 2020–2022 genomföra en satsning på naturnära jobb för personer som stod långt från arbetsmarknaden. Målet var att skapa enklare vägar till jobb och samtidigt se till att viktiga naturvårdsåtgärder blev utförda. Satsningen gav resultat på båda hållen. Fler än 830 personer anställdes, varav 37 procent kvinnor. I september 2022 hade nästan 40 procent av de som arbetstränat inom satsningen gått vidare till jobb eller utbildning. Samtidigt utfördes nästan 4 000 åtgärder för natur, miljö och friluftsliv på ett effektivt sätt. Vi socialdemokrater ser ett behov av satsningar på statliga beredskapsjobb, i linje med satsningen på naturnära jobb. Satsningen på statliga

beredskapsjobb finansieras inom ramen för det ökade anslaget 1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser.

2.5 Åtgärda personalbristen

Idag finns brist på arbetskraft inom många yrkesområden, som it, teknik och vård. Trots detta har många arbetsgivare svårt att hitta arbetskraft med den utbildning eller de kompetenser som efterfrågas. Enligt en undersökning från SCB finns stora kompetensbrister på den svenska arbetsmarknaden och hälften av arbetsgivarna uppger att de har haft rekryteringsproblem. Att kompetensbristen är hög samtidigt som arbetslösheten har stigit är ett växande problem.

Samtidigt är Sverige mitt uppe i en grön omställning. De senaste åren har blickarna varit vända mot inte minst norra Sverige, där tusentals nya jobb förväntas växa fram de kommande åren till följd av nya företagsetableringar och expansioner. Utöver det tillkommer en stor mängd jobb som skapas i andra branscher och i offentlig sektor när industrier och kommuner växer.

Detta skapar i nästa led stora kompetensförsörjningsbehov som i allra högsta grad är en nationell angelägenhet. Att både företag och offentlig sektor får tag i rätt utbildad arbetskraft är helt avgörande för att Sverige ska kunna behålla ledartröjan i klimatomställningen.

Att vi har ett utbildningssystem som svarar upp mot arbetsmarknadens behov är en helt central faktor. Att den aktiva statliga arbetsmarknadspolitiken finns närvarande via Arbetsförmedlingen är en annan omistlig del. En välfinansierad välfärd och ett ändamålsenligt regelverk för arbetskraftsinvandring – byggt på behovsprövning – är andra viktiga delar.

Allt sammantaget ser vi socialdemokrater kompetensförsörjningsfrågan som en stor utmaning. Staten behöver kliva in på ett tydligare sätt och ta ett större ansvar för att bidra till att lösa de utmaningar som föreligger. Vi socialdemokrater vill se en nationell plan i syfte att bättre överblicka, kartlägga och samordna arbetet för en bättre fungerande kompetensförsörjning.

2.6 Höj resebidraget

Vi vill öka rörligheten på svensk arbetsmarknad. Det är viktigt för att stärka kompetensförsörjningen och få fler i arbete. Samtidigt har många arbetslösa ofta en tuff ekonomisk situation. Att då lägga flera tusenlappar för att kunna resa till en jobbintervju blir i praktiken omöjligt. Särskilt svårt blir det för människor som bor i södra Sverige att söka de lediga jobben i norra Sverige. Mot bakgrund av kostnadsutvecklingen i samhället täcker inte nuvarande ersättningsbelopp de arbetssökandes kostnader för resor och logi m.m. i lika stor utsträckning som tidigare. Vi socialdemokrater vill därför höja resebidraget till 5 000 kronor. För detta avsätter vi 3 miljoner till anslaget 1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser.

3 En arbetsmarknad för alla

Den svenska arbetsmarknaden ska vara trygg och öppen för alla i arbetsför ålder – såväl unga som äldre. Vår utgångspunkt är att varje människa är en tillgång vars erfarenheter och kunskaper bör tas tillvara.

3.1 Bättre stöd till personer med funktionsnedsättning

Det behövs ett starkare och mer individanpassat stöd för att människor med svag ställning på arbetsmarknaden ska komma i arbete eller utbildning – inte minst när det gäller personer med olika funktionsnedsättningar. Arbetsförmedlingen bör alltså ha den sammanhållande rollen kring individernas insatser, och samverka med bland annat kommuner, utbildningssamordnare, socialtjänst och sjukvård behöver förbättras. Målet ska vara att varje individ ska få det stöd och de insatser som krävs för att komma i arbete eller utbildning – utan att hamna mellan några stolar under resans gång. För att målgruppen ska få det stöd den behöver bör Arbetsförmedlingen också säkerställa att de har de specialistkompetenser som krävs.

I dagens situation tar det ofta alldeles för lång tid innan människor får den hjälp som de har rätt till. En anledning som ofta lyfts är att det tar lång tid för myndigheten att få till rätt kodning i sina system för personer med funktionsnedsättning – vilket gör att de blir utan stöd långt mycket längre än vad som vore önskvärt. När handläggningstiderna blir längre kan det leda till att arbetsgivare som vill anställa med lönebidrag väljer att gå vidare med andra arbetssökande. Detta behöver lösas omgående och handläggningstiderna för dessa stödinsatser behöver kortas avsevärt. Arbetsförmedlingen bör under 2026 få i uppdrag att halvera handläggningstiden.

Vi vet också att det finns brister i stödet till arbetshjälpmedel, något som bland andra Inspektionen för socialförsäkringen har uppmärksammat. Tillgången till arbetshjälpmedel är avgörande för personer med funktionsnedsättning. I dagsläget finns det en gränsdragningsproblematik mellan olika former av stöd för hjälpmedel som lämnas av det offentliga ämnade åt människor med funktionsnedsättningar. För att säkerställa att personer som är i behov av arbetshjälpmedel får rätt stöd vill vi se en översyn av stödet i form av en ny hjälpmedelsutredning där exempelvis stöd för både arbets- och personliga hjälpmedel i syfte att hantera bland annat gränsdragningsproblematiken.

Vad gäller arbetsmarknaden för funktionsnedsättning anser vi vidare att den offentliga sektorn har ett särskilt ansvar för att erbjuda människor med funktionsnedsättning arbete – dels i egenskap av arbetsgivare, dels som samarbetspartner och upphandlare av Samhalls och andra liknande aktörers tjänster.

3.1.1 Samhall

Samhall har ett uppdrag att främja sysselsättning och utveckling för personer med funktionsnedsättningar. Bolaget spelar också en viktig roll i att främja social inkludering och mångfald på arbetsmarknaden och i samhället som helhet.

Samhalls verksamhet är i stora delar bra. Det har dock på sistone framkommit kritik bland annat från Riksrevisionen som gör gällande att Samhall har låtit affärsperspektivet väga för tungt på bekostnad av det mänskliga perspektivet, och bolaget har i uppmärksammade fall ålagt enskilda arbetstagare att utföra arbetsuppgifter som av olika skäl inte passar dem.

Affärsmässigheten är naturligtvis en central aspekt i alla former av företagsverksamhet – men när det gäller Samhall är det tydligt att det behövs en bättre balans där ett större fokus läggs på att skapa meningsfulla och utvecklande arbeten för de anställda. Mot bakgrund av detta har vi socialdemokrater tidigare motionerat om behovet av en översyn av huruvida Samhall har en ändamålsenlig organisationsform, ett initiativ som vi alltså står fast vid. Den utredning som har haft i uppdrag att göra en översyn av Samhalls uppdrag, verksamhet och förutsättningar presenterades i mars 2025. Vi socialdemokrater välkomnar att Samhalls uppdrag har utretts i syfte att öka kvaliteten hos Samhall, bland annat förslaget om en årlig uppräknings av Samhalls merkostnadsersättning för att garantera en långsiktigt stabil finansiering för bolagets samhällsuppdrag. Däremot finns det ett antal punkter där vi i nuläget ställer oss kritiska. Vi behöver dock invänta eventuella förslag från regeringen för att kunna ta ställning till helheten. Det handlar om förslaget om att minska antalet lönetimmar i skyddat arbete som i praktiken innebär kraftigt minskade anvisningar till bolaget under ett antal år. Den grupp som kan tänkas vara i behov av en skyddad anställning hos Samhall är betydligt större än den som idag arbetar där. Att då minska antalet anvisningar menar vi är rent kontraproduktivt.

Vidare ställer vi oss kritiska till förslaget om att införa en så kallad förstärkt introduktionsperiod i dess nuvarande konstruktion. Givetvis är det vällovligt att erbjuda sina medarbetare en god introduktion på en arbetsplats under längre tid men vår kritik av detta består i två delar. För det första föreslås denna introduktionsperiod om 25 procent av en medarbetares arbetstid inte vara avlönad. Att fatta ett ensidigt beslut att som arbetsgivare i praktiken sänka medarbetares lön med 25 procent är inte förenligt med de principer vi har på svensk arbetsmarknad. För det andra är detta i grunden inte en fråga att hantera politiskt. Samhalls medarbetare omfattas idag av kollektivavtal som träffats mellan parterna. Vi socialdemokrater anser således att det framgent bör vara arbetsmarknadens parter som handhar denna fråga.

På ett övergripande plan bör Samhall också verka för att skapa en bättre arbetsmiljö för sina anställda. 2024 presenterades en granskning av de senaste åtta åren där det framkom att drygt 800 anställda på Samhall som skadats eller blivit sjuka inte fått sina arbetsolyckor rapporterade till Försäkringskassan. Det här visar tydligt på att Samhall har ett jobb att göra när det kommer till frågor om arbetsmiljö. Därav står vi tillika fast vid vårt tidigare initiativ om att se över merkostnadsersättningens utformning i syfte att göra den mer flexibel i syfte att ge Samhall bättre förutsättningar att möta varje arbetstagares individuella behov och skapa en arbetsmiljö som gynnar deras utveckling och välmående.

3.1.2 Bättre informationsutbyte mellan Arbetsförmedlingen och Samhall

För att effektivisera stödet och inkluderingen av personer med funktionsnedsättningar på arbetsmarknaden är det nödvändigt att det sker förbättringar i informationsutbytet mellan Arbetsförmedlingen och Samhall. En kritik som förekommer är att Samhall inte får en tillräckligt heltäckande bild av den enskildes individuella förutsättningar i och med anvisningen från Arbetsförmedlingen, vilket i sin tur kan leda till dubbelarbete i form av nya utredningar och således fördröjningar i att erbjuda lämplig sysselsättning. Ett bättre informationsutbyte skulle gynna både individen och effektiviteten i stödprocessen. Det är viktigt att samarbetet mellan dessa organisationer fungerar bra och att informationsutbytet är så effektivt som möjligt för att stödja personer med funktions-

nedsättningar i deras strävan efter meningsfulla arbetsmöjligheter. Det är också viktigt att Samhalls interna informationsdelning förbättras då det har förekommit att arbetstagare som har omplacerats inte har fått sina behov av arbetsanpassning tillgodosedda. Bolaget måste bli bättre på att säkerställa att hänsyn till individers särskilda förutsättningar tas i samband med intern omplacering.

3.2 Inför en arbetarepension

Många som börjar jobba tidigt i livet riskerar att få en för låg pension, trots att de kommer att jobba ett långt och slitsamt arbetsliv. Vi vill genomföra en reform som innebär att fler som börjat arbeta tidigt och har ett långt arbetsliv bakom sig ska kunna gå ner i arbetstid när man närmar sig pensionsåldern utan att det påverkar pensionen negativt. Den som börjar jobba tidigt ska orka hela arbetslivet ut. Det här förslaget innebär rätten att kunna gå ner i tid när man gjort sin plikt. På så sätt kan många få förutsättning att arbeta länge och orka hela arbetslivet ut.

3.3 Jobb för unga

Vi ser mycket allvarligt på den höga ungdomsarbetslösheten. Nästan var fjärde ung i Sverige saknar ett jobb. När arbetslösheten ökar blir unga dubbelt drabbade. Dels arbetar de ofta i branscher där risken att förlora jobbet är stor, dels har de ofta svårt att bygga upp den erfarenhet som krävs för att söka vissa jobb och komma in på arbetsmarknaden. Samtidigt finns också en stor grupp unga i Sverige som varken arbetar eller studerar. Vi föreslår flera viktiga insatser för att få fler unga i arbete.

3.3.1 Jobbkontrakt för unga

Ingen ung ska börja sitt vuxenliv som arbetslös. Målet måste vara att alla unga ska få tidig etablering på arbetsmarknaden. Investeringar i vägar till jobb ska kombineras med tydliga förväntningar. Jobbkontraktet för unga handlar om plikt från den som är arbetslös att anstränga sig för att få ett jobb men också en plikt från samhället att finnas där. Den bärande idén är att vi kan skapa vägar till jobb – men då är det din skyldighet som ung arbetslös att också ta den möjligheten. Du som är arbetslös och som är mellan 16–24 år ska anvisas till jobb, en utbildning, arbetspraktik eller arbetsträning inom tre månader. Det kan till exempel handla om arbetsmarknadsutbildningar, folkhögskoleutbildning, yrkesutbildning, traineeprogram för nyexaminerade studenter och stöd till körkort. Idag måste du ha varit arbetslös under minst 90 dagar innan Arbetsförmedlingen sätter in en särskild jobbinsats om du är ung och arbetslös. Det är ett tvärtomtänk som riskerar att förlänga arbetslösheten för unga och försena möjligheten till det där första jobbet. För detta avsätter vi 1,3 miljarder kronor till anslaget 1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser.

3.3.2 Nationellt program för uppsökande av unga som varken studerar eller arbetar

Enligt uppgifter från MUCF (Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor) är det i dag omkring 130 000 unga som varken arbetar eller studerar. Det här är en grupp individer som löper stor risk att fastna i långvarigt utanförskap. När det grova våldet

kryper ner i åldrarna, krävs även ett helt nytt angreppssätt för att förhindra att unga på glid tar steget in i kriminalitet. Inom ramen för arbetsmarknadspolitiken krävs åtgärder och resurser för att styra unga i riskzonen mot arbete och självförsörjning och insatserna för unga som varken arbetar eller studerar behöver stärkas.

Därför föreslår vi ett nationellt program för uppsökande av unga som varken arbetar eller studerar. Vi socialdemokrater vill möjliggöra för staten och kommunerna att ingå i avtal för att personer som hittas i det nationella programmet för uppsökande av unga ska hänvisas till vår satsning jobbkontraktet, se ovan. Unga i familjer med försörjningsstöd ska ha möjlighet att feriearbeta utan att det påverkar försörjningsstödet. För detta avsätter vi 500 miljoner kronor till anslaget 1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser.

3.3.3 Traineeprogram för nyexaminerade studenter

När arbetslösheten breder ut sig ser vi hur fler grupper drabbas. Nu ser vi hur även arbetslösheten bland nyexaminerade akademiker ökar och unga studenter vittnar om att de inte lyckas få jobb inom det som de har utbildat sig till. Att ta examen borde vara början på ett nytt kapitel i livet, men för alltför många unga akademiker har examen istället blivit startskottet på arbetslöshet. Vi vill införa ett traineeprogram för nyexaminerade studenter där arbetsgivare inom staten ska erbjuda nyexaminerade unga studenter traineeplatser för att de ska få den där första foten in på arbetsmarknaden.

Det kan till exempel innebära att en nyexaminerad miljövetare kan få en fot in på Naturvårdsverket. Att en ekonom kan få erfarenhet från Försäkringskassan eller Skatteverket och en kemist på Läkemedelsverket. Satsningen på traineeprogram för nyexaminerade studenter finansieras inom ramen för det ökade anslaget 1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser.

3.3.4 Körkortsluft för unga

Sveriges unga måste få bättre förutsättningar att få en fot in på arbetsmarknaden. I många branscher kräver arbetsgivare krav på b-körkort för att få jobb. För många är det också en förutsättning för att kunna ta sig till jobbet, särskilt om man bor på landsbygden. Samtidigt saknar omkring hälften av alla unga mellan 18–24 som är inskrivna som arbetslösa hos Arbetsförmedlingen b-körkort. Vi socialdemokrater vill att Arbetsförmedlingen ska kunna erbjuda finansiering av körkort för unga mellan 18–24. Myndigheten ska ställa tydliga krav för att säkerställa att satsningen riktas till unga där bristen på körkort utgör ett stort hinder för jobsökandet. För detta avsätter vi 350 miljoner kronor till anslaget 1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser.

3.3.5 Extrajobb för unga

Vi ser även ett växande behov av en särskild satsning på jobb för unga där näringslivet spelar en central roll. Allt fler företag samarbetar idag med kommuner och skolor för att erbjuda unga extrajobb, genom så kallade SAO-jobb. Den innebär att elever i högstadiet, inom ramen för skolundervisningen, under ett helt år får jobba extra med lön. Genom att öppna dörren till arbetslivet redan i tidig ålder får unga chansen att utveckla viktiga färdigheter, få ett värdefullt kontaktnät och möta företag, ta ansvar och samla erfarenheter som stärker deras framtida möjligheter på arbetsmarknaden. Extrajobb i

kommunens, ideella sektorns eller näringslivets regi ger unga en chans att i tidig ålder komma in i arbetslivet och tjäna egna pengar och motverka ungdomsarbetslöshet. Det bidrar även till att bryta nyrekryteringen till gängen. För att stötta kommunernas arbete med extrajobb avsätter vi 350 miljoner kronor till anslaget 1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser.

3.3.6 Studiestartsstödet

Det nuvarande kravet på sex månaders arbetslöshet under en ettårsperiod för att få studiestartsstöd riskerar att skapa inlåsnings effekter i arbetslöshet och minskade möjligheter till snabba utbildningsinsatser. Den socialdemokratiska regeringen ändrade arbetslöshetsvillkoret tillfälligt under pandemin så att studiestartsstödet tillfälligt kunde ges till den som är anmäld som arbetssökande hos Arbetsförmedlingen, oavsett arbetslöshetstid. Studiestartsstödet har varit ett viktigt verktyg för att få kortutbildade att ta klivet att genomgå utbildning som leder till jobb. Efter att regeringen nu avskaffat studiestartsstödet måste regeringen återkomma med förslag på hur trösklarna till studier återigen kan sänkas för att undvika inlåsnings effekter.

4 Arbetsförmedlingen

Arbetsförmedlingen är statens arbetsmarknadspolitiska expertmyndighet. Myndighetens uppdrag är att förbättra arbetsmarknadens funktionssätt samt att stödja kompetensförsörjningen på svensk arbetsmarknad. Arbetsförmedlingens uppdrag är mer konkret att se till att den aktiva arbetsmarknadspolitiken finns och fungerar i hela landet. Oavsett om man bor i Norrköping, Ystad eller Övertorneå ska Arbetsförmedlingen, antingen genom egna kontor, medverkan på servicekontor eller i samverkan med kommuner, finnas där för att stötta och stödja den som behöver ett arbete.

Vi socialdemokrater anser att dessa uppdrag tillhör statens kärnuppgifter. Det är därför viktigt för oss att nedskärningarna på myndigheten upphör. Arbetsförmedlingens tillgänglighet ska öka, inte ytterligare försämrats som nu är fallet. Det är avgörande för att myndigheten ska kunna möta de behov som finns och skapa vägar till arbete. De senaste årens reformering av Arbetsförmedlingen har inneburit stora påfrestningar för både ledning och personal. Detta har – i kombination med ett alltför stort fokus på privata matchningstjänster – lett till en försvagning av myndigheten som är problematisk. Samtidigt har många kommuner byggt upp egna arbetsmarknadspolitiska insatser som är av stor betydelse där Arbetsförmedlingen inte givits förutsättningar att klara sitt uppdrag.

4.1 Låt Arbetsförmedlingen använda tilldelade medel

Arbetsförmedlingen har under många år inte använt alla sina anslag. Trots hög arbetslöshet betalade Arbetsförmedlingen för 2022 tillbaka 14 miljarder kronor, för 2023 betalades 9,4 miljarder kronor tillbaka och för 2024 betalades 4,3 miljarder kronor tillbaka till staten. Prognosen för 2025 är igen att över 4 miljarder kronor av de medel de har tilldelats kommer att skickas tillbaka. Att myndigheten inte kan nyttja de resurser som de tilldelats för arbetsmarknadsinsatser är ett stort misslyckande. Framförallt leder

det till högre arbetslöshet genom att tilldelade resurser inte används till att skapa vägar till jobb. Vi socialdemokrater är kritiska till den nonchalans och dåliga styrning av Arbetsförmedlingen som SD-regeringen har bedrivit. Det hade gått att agera annorlunda. Myndigheten behöver få ökat utrymme och flexiblare möjlighet till resursanvändning för att kunna fullgöra sitt uppdrag och det behövs en tydligare uppföljning över åren kring hur Arbetsförmedlingen använder anslagna medel. Vi vill därför se en ny princip för flexiblare resursanvändning av Arbetsförmedlingens anslag. Principen innebär att Arbetsförmedlingen under innevarande budgetår utifrån en prognos över resursutnyttjandet får möjlighet att omfördela resurser. Om prognosen visar stor risk för att tilldelade medel inte kommer att kunna utnyttjas ska Arbetsförmedlingen kunna prioritera om till aktiva insatser. Det kan till exempel handla om att kunna finansiera utbildningar och insatser som kommunerna kan anvisa lämpliga arbetslösa till. Detta i syfte att nyttja resurserna som Arbetsförmedlingen har tilldelats för arbetsmarknadspolitiska insatser.

I vårt budgetalternativ satsar vi dessutom 300 miljoner mer än regeringen på Arbetsförmedlingens förvaltningsanslag. Syftet med satsningen är att stärka myndighetens anvisningskapacitet och tillgodose kompetens som krävs för att arbeta med sårbara grupper.

Därtill vill vi förbättra förutsättningarna för att utveckla arbetssätten med jämställd etablering. På ett övergripande plan ser vi också ett behov av ökad regional samordning av utbildningar och sysselsättningsfrämjande åtgärder, där såväl Arbetsförmedlingen som kommunerna och regionala kompetensplattformar samverkar strukturerat.

4.2 Stärk arbetsförmedlingens lokala närvaro i hela landet

Arbetsförmedlingens fysiska närvaro är oerhört viktig för att människor med olika behov ska få det stöd de behöver för att komma i arbete, det gäller inte minst för personer som står långt ifrån arbetsmarknaden, för personer med funktionsnedsättning och för äldre. Närvaron är också en förutsättning i upprätthållandet av ändamålsenliga arbetsgivarkontakter och samverkan med kommunerna. Arbetsförmedlingen måste kort och gott finnas till hands och vara en aktiv och sammanhållande aktör i arbetet med att åstadkomma en bättre fungerande arbetsmarknad i hela landet. Arbetsförmedlingen ska vara statligt finansierad, kommunalt förankrad, finnas i hela landet och samverka med arbetsmarknadens parter och andra relevanta aktörer.

En viktig komponent för lokal och statlig närvaro i landet är servicekontoren. De statliga servicekontoren är viktiga för att människor ska kunna organisera sin vardag och ska därför finnas tillgängliga. Vid dessa kan medborgare runt om i Sverige få vägledning och service från Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Migrationsverket, Pensionsmyndigheten och Skatteverket. Servicekontoren är mycket uppskattade med cirka 2,8 miljoner besök under 2024 och en kundnöjdhet på 95 procent. Sverigedemokraterna och regeringens tidigare aviserade nedskärningar av budgeten för servicekontor innebär att minst 35 servicekontor kommer att stängas. Det slår hårt mot medborgarservicen runt om i Sverige. Vi socialdemokrater anser att de servicekontor som har stängts ska återöppnas och att servicekontoren ska fortsätta utvecklas. De bör omfatta fler samhällstjänster och möjligheten för fler verksamheter att kunna knytas dit.

Arbetsförmedlingen ska även förstärka sin närvaro i områden med socioekonomiska utmaningar där människor gått länge utan jobb. Med stärkt kapacitet och en bättre

samverkan med kommuner och idéburen sektor ska Arbetsförmedlingen se till att fler tar sig vidare till jobb och egen försörjning.

4.3 Hejda privatiseringen av Arbetsförmedlingen och utred LOV-reformens konsekvenser

Arbetsförmedlingen har de senaste åren genomgått en stor reformering vad gäller både organisation och arbetssätt, vilket har resulterat i att stora delar av själva arbetsförmedlandet har lagts över på privata aktörer. Dessa förändringar är i första hand ett resultat av andra partiers politiska vilja – även om vi socialdemokrater också bär en del av ansvaret. Vad gäller vägen framåt så ställer vi oss kritiska till att upprätthålla höga nivåer av anvisningar till privata matchningsföretag. Privata aktörer kan även framgent vara ett komplement, men på ett principiellt plan anser vi att en betydande del av arbetsförmedlandet bör återgå i Arbetsförmedlingens egen regi, med större fokus på rustande insatser. Våra avväganden i denna fråga handlar till stor del om att slå vakt om skattebetalarnas pengar. Vi behöver återta kontrollen över arbetsmarknadspolitiken. De nuvarande strukturerna behöver ses över på djupet. Regeringen bör tillsätta en utredning i syfte att klarlägga huruvida LOV-systemet inom den arbetsmarknadspolitiska verksamheten har varit till gagn för de arbetssökande och för skattebetalarna. Inom ramen för anslaget 1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser omfördelar vi 1 miljard kronor från Rusta och matcha.

5 AI:s påverkan på arbetsmarknaden

Den artificiella intelligensen (AI) är redan på väg att förändra hur vi arbetar och vilka yrken som kommer att vara relevanta i framtiden. En av de mest uppenbara effekterna av AI är automatiseringen av upprepade och rutinmässiga arbetsuppgifter. Maskininlärning och automatiseringstekniker gör att arbetsprocesser kan effektiviseras och förenklas. Detta kan innebära att vissa jobb som tidigare utfördes av människor kommer att minska i antal.

Det är dock viktigt att påpeka att AI inte bara handlar om att ersätta arbetstagare. Istället skapar det möjligheter för människor att arbeta sida vid sida med maskiner och fokusera på mer kreativa och värdeskapande arbetsuppgifter. Det kommer att bli allt viktigare för arbetskraften att utveckla kompletterande färdigheter såsom problemlösning, kritiskt tänkande och samarbete. Samtidigt kommer det att finnas en ökad efterfrågan på yrken som kräver mänskliga insikter och emotionell intelligens.

AI kommer också att påverka utbildningssystemet och kraven på livslångt lärande. Arbetstagare måste vara flexibla och beredda att anpassa sig till förändringar på arbetsmarknaden genom att förvärva nya färdigheter och kompetenser som är relevanta för det moderna arbetslivet. Slutligen är det viktigt att påpeka att även om AI kommer att påverka arbetsmarknaden, kommer det också att öppna dörrar för innovation och ekonomisk tillväxt. Det är upp till politiken att se till att fördelarna med AI utnyttjas på ett rättvist och hållbart sätt, och att eventuella negativa effekter mildras. Förekomsten av algoritmisk arbetsledning och styrning är också något som politiken behöver vara vaksamma kring. Rätt använt kan det bidra till ett effektivare och bättre arbetsliv. Fel använt kan det leda till detaljövervakning av arbetet. Algoritmernas intåg i arbets-

ledningen och styrningen väcker också frågor kring vem som ska utkrävas arbetsmiljöansvar och liknande.

6 Arbetslöshetsförsäkringen

Arbetslöshetsförsäkringen är en viktig omställningsförsäkring vars grundläggande funktion är att se till att den som förlorar jobbet inte också blir fattig. Vid sidan av att vara en trygghet i vardagen motverkar den också att löner pressas neråt och spelar en viktig roll i att stabilisera samhällsekonomin i kriser. Vår ambition som socialdemokrater är att Sverige ska ha en välfärd i absolut världsklass, och i detta ingår en stark arbetslöshetsförsäkring.

Att vi har en trygg arbetslöshetsförsäkring är en fråga om anständighet. Alla människor kan någon gång drabbas av arbetslöshet, vilket för individen kan ge upphov till omfattande ångest och stress. Arbetslöshetsförsäkringen ska finnas där för att lindra en del av oron. När tillvaron sätts i gungning av att mamma eller pappa blir av med jobbet ska barnen inte behöva ta smällen genom att gå till skolan med trasiga vinterskor.

Det första den förra moderatledda alliansregeringen gjorde när de tillträdde 2006 var att chockhöja avgifterna till arbetslöshetsförsäkringen och försämra villkoren. I och med detta ingrepp föll medlemskapet i a-kassan från 80 procent av arbetskraften till 66 procent, vilket inte kan beskrivas som annat än ett slag i magen på svenska löntagare.

Vi socialdemokrater gjorde under vår senaste regeringstid flera förstärkningar och förbättringar av arbetslöshetsförsäkringen. År 2015 höjdes både den inkomstrelaterade ersättningen och grundersättningen, vilket var den första höjningen sedan 2002. Åren därpå förbättrade vi reglerna för deltidsarbetslösa och minskade antalet karensdagar.

Under coronapandemin drev den socialdemokratiskt ledda regeringen igenom förbättringar av arbetslöshetsförsäkringen som syftade till att fler löntagare skulle få ut 80 procent av lönen.

6.1 Regeringens reformering av arbetslöshetsförsäkringen

Regeringen har nu fullföljt sin reformering av arbetslöshetsförsäkringen och de nya regelverken och ersättningsnivåerna träder i kraft i oktober 2025. Vi socialdemokrater är positiva till övergången från arbetsvillkor till inkomstvillkor – men vi motsatte oss också flera viktiga delar av regeringens förslag, vilket vi redogör närmare för i vår följdmotion på regeringens proposition. Våra synpunkter på den nya arbetslöshetsförsäkringen kan sammanfattas i följande fem huvudspår:

1. Vi motsätter oss den brantare avtrappningen efter 100 dagars arbetslöshet.
Regeringens och Sverigedemokraternas nya a-kassa innebär att personer som tjänar mindre än drygt 31 000 kronor i månaden kommer att få rejäla försämringar jämfört med i dag. Det här kommer att göra livet tuffare för inte minst många kvinnor i arbetaryken.
2. Vi är oerhört kritiska till att propositionen inte tydligare adresserar jämställdhetsaspekterna av de föreslagna ändringarna i arbetslöshetsförsäkringen.
Även KU har fastställt att det har förekommit brister i regeringens hantering eftersom det inte gjordes någon analys av den nya modellens konsekvenser för

jämställdheten. Vi kräver att regeringen omedelbart sammanställer en fördelningsprofil av den nya a-kassan som studerar vilka effekter reformen får jämfört med dagens regelverk, sett till både inkomstgrupper och kön.

3. Regeringens och Sverigedemokraternas brantare avtrappning slår också mot möjligheterna till kompletterande inkomstförsäkringar. De löntagare som i dag – ofta via fackligt medlemskap – kan försäkra sig upp till 80 procent av sin lön kommer inte att kunna göra detta längre än de 100 första dagarna. Det här kommer att försämra fackens möjligheter att organisera nya medlemmar. Vi anser att detta är ett prov på direkt löntagarfientlig politik från regeringens sida.
4. Vi ser också med viss oro på utformningen av den nya alternativregeln som beräknas ge väldigt låga ersättningar. Det är viktigt att följa upp vilka effekter den här delen av reformen får på sikt.
5. Det är också viktigt att säkerställa att individer som kvalificerar sig via alternativregeln och bedöms vara i behov av arbetsmarknadspolitiska insatser får möjlighet att ta del av dessa när rätten till arbetslöshetsersättning upphör. Dessa individer bör likaledes ges rätt till aktivitetsstöd.

Utöver detta vill vi också rikta stark kritik mot den avsaknad av transparens som präglade arbetet kring reformen. Regeringen har undanhållit reformens beräkningsunderlag, vilket gjorde det omöjligt för oppositionen och riksdagens utredningstjänst att räkna på de statsfinansiella effekterna av justeringar i reformens olika delar. Detta anser vi är mycket allvarligt. Därtill är vi fundersamma till att regeringen inte analyserat effekterna av att ta bort den förlängda ersättningsperioden för de som blir arbetslösa som har barn hemma. De anledningar som fanns när den infördes torde kvarstå, och en sådan förändring borde inte genomföras utan en analys av effekterna.

6.2 Stoppa den nya brantare avtrappningen

Vi socialdemokrater föreslår att ge trygghet till fler och stoppa den nya brantare avtrappningen genom att bibehålla ersättningsgraden dag 100–200 på samma nivå samt höja taket i arbetslöshetsförsäkringen till 36 000 kronor. Ersättningsnivån mellan dag 100–200 ska därefter vara 80 procent med en ersättning på 30 000 kronor. Det skulle innebära en förbättring mot nuvarande system, särskilt för de som har inkomstförsäkringar till exempel via facket som skulle gälla i 200 dagar eller längre, och för låg- och medelinkomsttagare. Samtidigt finns en viss återhållsamhet på grund av de svårigheter som finns att räkna på de nya nivåernas ekonomiska effekter.² Vårt förslag ska ses som ett första steg mot en bättre, mer rättvis a-kassa för alla. Vi ser även behov av en analys av den nya modellens konsekvenser för att säkerställa att eventuella negativa effekter kan åtgärdas i syfte att stärka den ekonomiska tryggheten, inte minst för äldre på arbetsmarknaden, barnfamiljer och för att stärka jämställdheten. För att förbättra a-kassan och höja taket i arbetslöshetsförsäkringen avsätter vi 200 miljoner kronor inom ramen för anslaget 1:2 Bidrag till arbetslöshetsersättning och ersättningar till deltagare i arbetsmarknadspolitiska insatser för 2026. I takt med att fler individer tillkommer i den nya försäkringen förväntas kostnaderna att öka och för 2027 uppgå till 1,1 miljarder kronor.

² Rapport från utredningstjänsten, *Kostnader för a-kassan*, 2025: 810. 2025-08-26.

7 Trygghet på arbetsmarknaden

Den svenska arbetsmarknadspolitiken ska se till att värna behoven av både trygghet och tillväxt. För att detta ska fungera även framgent måste det råda balans mellan arbetsmarknadens parter som ger vanliga löntagare goda förutsättningar att leva trygga, fria och friska liv – samtidigt som företag, branscher och sektorer ges möjligheter att växa och utvecklas i en allt mer globaliserad och konkurrensutsatt värld.

7.1 Ordning och reda inom plattformsekonomin

Vi ser mer än gärna att det växer fram fler jobb inom alla sektorer i Sverige, men det får inte ske på bekostnad av schysta löner och arbetsvillkor. Alla som jobbar i Sverige har också rätt till en trygg och säker arbetsmiljö.

Dessa föresatser har på senare år kommit att utmanas i allt högre grad, inte minst i och med framväxten av plattformsföretagen som idag kan smita undan sitt arbetsgivaransvar genom att gömma sig bakom en mobilapplikation. Genom att hävda att man blott utgör en tjänsteförmedling – dvs. kopplar samman köpare och säljare – kan man komma undan att ta något ansvar för under vilka villkor själva tjänsten utförs.

Resultatet av detta är inte sällan att människor med usel lön och undermålig arbetsutrustning får finna sig i en tillvaro utan de grundläggande skyddsnet som den svenska modellen bör garantera. Så kan vi inte ha det. Ordning och reda ska råda även på den här delen av arbetsmarknaden. Plattformarbetare bör i större utsträckning betraktas som anställda och åtnjuta rättigheter därefter, och fler plattformsföretag bör inlemmas i den svenska modellen via tecknande av kollektivavtal.

Det måste också bli tydligt och förutsägbart vem som har ansvar för arbetsmiljön, och därför bör den som anlitar egenföretagare, frilansare, plattformarbetare eller underentreprenörer i fler fall få bära det ansvaret. En utredning om plattformsekonomin bör tillsättas i syfte att få ordning på de här problemen.

7.2 Trygghetsöverenskommelsen

Reformen för LAS, trygghet och omställning som trädde i kraft den 1 oktober 2022 visar på kraften och vitaliteten i den svenska arbetsmarknadsmodellen. Överenskommelsen som ligger till grund för det nya huvudavtalet och reformerna skapar med sin helhet en balans mellan arbetsmarknadens parter som i det långa loppet är till fördel för båda sidor. För arbetstagersidan innebär reformen först och främst väsentligt bättre möjligheter till omskolning eller vidareutbildning under hela arbetslivet, tack vare det nya omställningsstudiestöd som ger alla med minst åtta års arbetslivserfarenhet möjlighet att studera i upp till ett år med 80 procent av sin lön. Förändringarna medför också att allmän visstid avskaffas och ersätts med särskild visstid där övergången till tillsvidareanställning sker mycket snabbare – tiden halveras, och genom ett nytt omställnings- och kompetensstöd får även de anställda som inte omfattas av kollektivavtal rätt till omställningsstöd när anställningen är på väg att upphöra.

Uppgåelsen är enkelt sammanfattat ett styrkebevis för den svenska modellen, och vi socialdemokrater kommer mycket noggrant att efterse att den partsöverenskomna helhet som utgör reformens fundament respekteras. Vi kommer särskilt att hålla under uppsikt huruvida den nya lagen om heltid som norm får avsedd effekt.

7.3 Husligt arbete

Vi vill adressera den problematik som kringgärdar lagen om husligt arbete. Vissa förbättringar har emellertid skett i och med att Sverige år 2018 ratificerade ILO:s konvention om anständiga arbetsvillkor för hushållsarbete, men för att gå till botten med problemen som alltfjämt föreligger förordar vi en översyn av lagen med målet att ge arbetstagare som jobbar hemma hos andra samma villkor avseende arbetstider, arbetsmiljö och arbetsrätt som andra yrkesgrupper. Detta är en viktig fråga inte minst för landets många personliga assistenter.

8 Arbetsmiljö

Alla som jobbar i Sverige har rätt till en trygg och säker arbetsplats. För att detta ska kunna bli verklighet måste ambitionerna för arbetsmiljöpolitiken höjas. Resurserna till Arbetsmiljöverket behöver fortsätta att öka, inte minst för att de ska ha möjlighet att anställa fler arbetsmiljöinspektörer. Målet bör vara att på sikt uppfylla ILO:s rekommendation om en inspektör per 10 000 arbetstagare. Stärkt kunskap och forskning kring arbetsmiljö är en annan viktig pusselbit. Sverige ska ligga i framkant när det gäller arbetsmiljöarbetet.

8.1 Krafttag mot dödsolyckor i arbetslivet

2024 miste 43 personer livet i arbetsplatsolyckor. 2023 var ett nattsvart rekordår på svensk arbetsmarknad då hela 63 personer fick sätta livet till i tjänsten. Varje dödsfall är en tragedi, och våra tankar går till alla närstående och kollegor till de avlidna. Det här måste få ett slut. Samtidigt måste vi våga inse att det sannolikt bara är en tidsfråga innan det sker en ny arbetsplatskatastrof. Gång på gång ser vi samma brister och arbetsmiljöpolitiken måste därför vässas och uppvärderas.

Alla som jobbar i Sverige har rätt till en trygg och säker arbetsplats. För att åstadkomma detta behövs bland annat trygga anställningar, tydliga regler och effektiv myndighetskontroll. Det behövs också starka fackföreningar och skyddsombud som vågar ta fajten för sina arbetskamrater samt hårdare tag mot arbetsgivare som offrar sina anställdas arbetsmiljö för att maximera vinsten.

En stor del av de bakomliggande riskerna och orsakerna hade kunnat förebyggas genom ett noggrant och systematiskt arbetsmiljöarbete. Ett väl fungerande samarbete mellan arbetsgivare och lokala eller regionala skyddsombud är oerhört viktigt.

Målet är att ingen ska behöva dö på eller av sitt arbete. I det moderna arbetslivet måste ambitionen vara att alla ska ha en trygg och säker arbetsmiljö där man inte riskerar att bli sjuk, skadad eller än värre – sätta livet till.

8.1.1 Tillsätt en kriskommission mot dödsolyckor i arbetslivet

Trots att Sverige under lång tid har haft höga ambitioner för arbetsmiljöpolitiken, sker fortfarande dödsolyckor i arbetslivet – år efter år. Den befintliga nollvisionen mot dödsolyckor i arbetslivet har visat sig vara otillräcklig. Den höga förekomsten av olyckor tydliggör allvarliga brister. Det handlar inte om enstaka undantag, utan om återkommande tragedier som berör familjer, arbetskamrater och hela samhället. Alla

dödsolyckor är lika allvarliga, oavsett i vilken bransch de inträffar. Ändå saknas idag en samlad struktur för att dra lärdomar, identifiera mönster och föreslå konkreta åtgärder för att stoppa utvecklingen.

Vi socialdemokrater föreslår därför att en nationell kriskommission mot dödsolyckor tillsätts. Kommissionen bör ha i uppdrag att kartlägga och analysera de bakomliggande orsakerna till dödsolyckor på svensk arbetsmarknad samt ta fram förslag på förebyggande insatser. Arbetet bör ske både samlat och branschvis, eftersom olika sektorer har olika riskfaktorer och organisatoriska utmaningar.

Ett tydligt exempel är byggbranschen, som år efter år toppar statistiken över dödliga olyckor. Korta byggtider, uppstyckade entreprenader, oklara ansvarsförhållanden, bristande kunskap hos arbetsgivare och byggarbetsmiljösamordnare (Bas-U), svag myndighetstillsyn och ett upphandlingssystem där lägsta pris ofta styr – allt detta samverkar till en ohälsosam arbetsmiljö. Därför bör byggsektorn omfattas av en särskild del inom den nationella kriskommissionen, med mandat att genomlysna hela strukturen och föreslå åtgärder för att stoppa dödsolyckorna inom branschen.

Kommissionen bör ledas av Arbetsmiljöverket i nära samarbete med polisen, arbetstagarorganisationer, branschorganisationer och relevanta myndigheter. Forskare med särskild kompetens inom arbetsmiljö och organisation bör också knytas till arbetet.

Syftet är tydligt: att ingen människa ska behöva dö på sitt arbete. Genom en samlad, systematisk och branschförankrad genomlysning kan vi rädda liv och stärka rätten till en trygg och säker arbetsmiljö – i hela arbetslivet.

8.2 Entreprenörsansvaret i bygg- och anläggningsbranschen

Den 1 januari 2019 trädde en lag rörande entreprenörsansvar för lönefordringar i kraft inom bygg- och anläggningsbranschen. Syftet var både att stärka skyddet för arbetstagarnas löner och att motverka osund konkurrens.

Under 2022 tillsatte vi socialdemokrater en utredning (SOU 2023:26)³ i syfte att se huruvida lagen har fungerat som det var tänkt, om ansvaret bör utvidgas till fler branscher samt om löneansvaret även bör gälla för uthyrd personal.

Utredningen slår först och främst fast att lagen fungerar på ett ändamålsenligt sätt samt att den har bidragit till att skapa mer ordning och reda i bygg- och anläggningsbranschen. Dock ser utredaren ett behov av att ändra lagen på ett sådant sätt att även uthyrd personal tydligt omfattas av den, vilket vi socialdemokrater anser är ett bra förslag. En entreprenör ska inte kunna kringgå lagens ansvar genom att hyra in personal.

8.3 Krav på närvaro för Bas-U på arbetsplatsen

Bas-U, eller byggarbetsmiljösamordnare för utförandefasen, har en central roll på svenska byggarbetsplatser. Bas-U ansvarar för att samordna arbetsmiljöarbetet under själva byggprocessen. Bas-U måste vara mer närvarande på svenska byggarbetsplatser för att säkerställa ett effektivt och systematiskt arbetsmiljöarbete. När Bas-U inte är tillräckligt närvarande riskerar säkerhetsåtgärder att förbises, särskilt vid tidspress och ekonomiska påtryckningar. Genom ökad närvaro kan Bas-U direkt övervaka och justera arbetsmiljöplaner i realtid, identifiera risker tidigt och se till att regler följs kontinuer-

³ <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2023/05/sou-202326/>.

ligt. Detta minskar risken för olyckor och säkerhetsbrister, vilket skyddar både arbetstagare och företag.

8.4 Inför nya krav kopplat till arbetsmiljöplanen

Arbetsmiljöplaner är ofta svårtillgängliga och kan vara svåra att förstå för de anställda, särskilt för dem som inte har svenska som modersmål. Därför bör det införas nya krav på att arbetsmiljöplanen alltid finns tillgänglig i fysisk form och på flera språk beroende på arbetsplatsens sammansättning. Det skulle ge alla medarbetare möjlighet att förstå och följa de säkerhetsföreskrifter som gäller på arbetsplatsen. Även om de nya föreskrifterna innehåller bra förtydliganden är det viktigt att uppföljningen förbättras.

8.5 Använd Statens haverikommission vid utredning av allvarliga arbetsplatsolyckor

Statens haverikommission är en myndighet under Forsvarsdepartementet vars syfte är att bidra till en säkrare vardag för alla som bor, arbetar och vistas i Sverige. Myndigheten har till uppdrag att utreda allvarliga civila och militära olyckor och tillbud, oavsett om de inträffar till sjöss, till lands eller i luften.

Första gången Statens haverikommission utredde en arbetsplatsolycka var i samband med den tragiska hissoolyckan i Sundbyberg den 11 december 2023, där fem personer miste livet.

Vi socialdemokrater vill att myndigheten ska få i uppdrag att utreda fler allvarliga arbetsplatsolyckor, dels i syfte att gräva djupare i de bakomliggande orsakerna, dels för att uppvärdera ämnet som sådant.

8.6 Höj sanktionsavgifterna

Sanktionsavgifter är ett effektivt verktyg när det kommer till att straffa företag som missköter eller försummar arbetsmiljöarbetet. Vi socialdemokrater anser dock att det krävs en bred översyn av sanktionsnivåerna i syfte att säkerställa att de är tillräckligt kännbara. Vi vill också se över om och hur storleken på sanktionsavgifterna kan kopplas till företagets omsättning som ett komplement till dagens ordning då sanktionerna kan differentieras med utgångspunkt i antalet sysselsatta. Vi vill också utreda möjligheten till stegrande sanktionsavgifter för företag som återkommande fuskar med arbetsmiljöregler i likhet med straffrättens logik om tuffare straff för återfallsförbrytare.

8.6.1 Sanktionsavgifter som en del i ett stärkt förebyggande arbetsmiljöarbete – stärk kvinnors rätt till en god arbetsmiljö

Arbetsmiljöverket har idag möjlighet att utdöma sanktionsavgift till arbetsgivare som bryter mot regler i föreskrifter som rör fysiska risker så som arbete med maskiner, kemikalier, lyftanordningar och truckar. Men att inte uppfylla kraven i föreskrifterna som reglerar det systematiska arbetsmiljöarbetet (SAM) respektive organisatorisk och social arbetsmiljö (OSA) får inga konsekvenser för arbetsgivaren. Så här kan vi inte ha det när vi vet att brister är vanligt förekommande just kopplat till dessa föreskrifter. När

Arbetsmiljöverket genomförde en riktad inspektionsinsats i äldreomsorgen fick nästan nio av tio arbetsgivare påpekanden om brister i just det systematiska arbetsmiljöarbetet. I ett läge då hög arbetsbelastning är den vanligaste orsaken till ohälsa på svensk arbetsmarknad så behöver arbetet med att förebygga risk för ohälsa på grund av organisatoriska och sociala förhållanden i arbetsmiljön intensifieras.

I utredningen SOU 2022:45 Steg framåt, med arbetsmiljön i fokus föreslås att Arbetsmiljöverket ska få möjlighet att ta ut sanktionsavgifter för överträdelse av fler föreskrifter såsom OSA och SAM. Detta föreslås som ett sätt att ge samma skydd till arbetstagare oavsett om det handlar om fysiska eller organisatoriska och sociala arbetsmiljörisker; de ska hanteras med lika stort allvar.

Vår drivkraft i detta är ett mål om ett jämställt arbetsliv. Ambitionen är att arbetsmiljöreglerna ska ge samma skydd för kvinnor och män, oavsett yrke, bransch eller sektor. Arbetsmiljölagen trädde i kraft under 70-talet då fler hade manuella arbeten och fasta anställningar och en större del av arbetskraften var män, vilket har resulterat i att arbetsmiljöregelverket till övervägande del har syftat till att reglera den fysiska arbetsmiljön. Vi anser emellertid att tydliga och ändamålsenliga regler vad gäller det organisatoriska och psykosociala bör vara av lika central betydelse.

Vi socialdemokrater menar att möjligheten för Arbetsmiljöverket att få möjlighet att utdöma sanktionsavgifter för fler föreskrifter är en viktig reform för att öka efterlevnaden av grundläggande regelverk som finns till för att hålla arbetstagare friska och trygga. Vi menar därför att regeringen skyndsamt bör ta initiativ för att utöka Arbetsmiljöverkets bemyndigande att föreskriva om sanktionsavgifter i enlighet med förslagen i SOU 2022:45, samt ge myndigheten i uppdrag att i första hand se över vilka bestämmelser i föreskrifterna SAM och OSA som lämpar sig bäst som grund för utdömande av sanktionsavgifter.

8.7 Bevisbörda vid arbetsorsakad sjukdom

Arbetsgivaren är idag den som i huvudsak har ansvaret för att se till att svenska arbetsplatser är trygga och säkra. Arbetstagarnas eget ansvar i detta handlar om att följa regler och rutiner i syfte att minimera risker. I de fall det sker en olycka i arbetet så är det arbetsgivarens skyldighet att bevisa att de har uppfyllt sina åtaganden när det gäller arbetsmiljön.

Samma logik gäller dock ej när det rör sig om arbetsorsakade sjukdomar – till exempel om skador eller sjukdomar uppstår till följd av dålig eller slitsam arbetsmiljö eller långvarig exponering för farliga kemikalier. Vi socialdemokrater anser att det vore rimligt att se över huruvida bevisbördan för arbetsorsakade sjukdomar i huvudsak bör åläggas arbetsgivaren. Syftet med detta är att öka incitamenten för företag som verkar i Sverige att bättre förebygga arbetsmiljörisker, och på detta vis skapa friskare, tryggare och trivsammare arbetsplatser.

8.8 Höjt anslag till Arbetsmiljöverket

Arbetsmiljöverket är en myndighet med en lång rad ansvarsområden. Det omfattar bland annat att ta fram föreskrifter som förtydligar arbetsmiljölagen samt att se till att reglerna efterlevs. Myndigheten har också till uppgift att ta fram statistik kring arbetsmiljö och arbetsolyckor samt att främja samverkan mellan arbetsgivare och arbets-

tagare. Arbetsmiljöverket är också den myndighet som håller ihop det myndighetsgemensamma arbetet mot arbetslivskriminalitet där även bland annat Skatteverket, polisen och Försäkringskassan ingår. Att med kraft bekämpa arbetslivskriminaliteten är en hög prioritering för oss socialdemokrater, och mot bakgrund av bland annat detta bör Arbetsmiljöverket få utökade resurser. Målet är att myndigheten ska kunna anställa fler arbetsmiljöinspektörer, göra fler arbetsplatskontroller samt överlag trappa upp insatserna mot arbetslivskriminaliteten.

Därutöver anser vi också att Arbetsmiljöverket bör få ett utökat informationsuppdrag gentemot både arbetsgivare och arbetstagare.

Det kan också finnas anledning att överväga om myndigheten bör få i uppdrag att utöva bättre marknadskontroll, och med det menas ansvaret att tillse huruvida produkter som släpps ut på marknaden uppfyller de grundläggande hälso-, miljö- och säkerhetskraven. Den enhet inom myndigheten som idag har tillsynsansvaret för importerade produkter kan behöva förstärkas till följd av uppgifternas tilltagande komplexitet till följd av snabb teknisk utveckling och globalisering.

8.9 Öka antalet kontroller och specialister hos Arbetsmiljöverket

För att kunna granska arbetsplatser på ett effektivt och bra sätt behöver Arbetsmiljöverket ha inspektörer med specialistkunskaper inom olika branscher. Ett sådant exempel är byggbranschen, som av förståeliga skäl är komplicerad i arbetsmiljöhänseende – inte minst på grund av att den fysiska arbetsmiljön ständigt förändras. Ett bygge kan se helt annorlunda ut från en dag till en annan, och arbetsmiljöförutsättningarna likaså. Branschen har också särskilda arbetsmiljöregler. För att höja säkerheten på svenska arbetsplatser bör Arbetsmiljöverket ytterligare höja ambitionerna vad gäller antalet arbetsplatsinspektioner samt anställa fler inspektörer med specialistkunskaper. För att säkerställa att inspektioner ger en korrekt bild av arbetsmiljön måste Arbetsmiljöverket alltid involvera skyddsombud vid sina inspektioner.

8.10 Öka kännedom om Arbetsmiljöverkets tipsfunktion och gör den tillgänglig på fler språk

Arbetsmiljöverket har idag en tipsfunktion där vem som helst kan tipsa myndigheten om arbetsplatser där det finns arbetsmiljöproblem. Den här funktionen är ett viktigt komplement till den ordinarie ordningen för att hantera och åtgärda brister i arbetsmiljö som sker i samarbete mellan fack och arbetsgivare. Det är viktigt att fler får kännedom om att Arbetsmiljöverkets tipsingång finns samt att den görs tillgänglig på fler språk.

8.11 Hårdare tag mot arbetsmiljöbrott

Att arbetsgivare bryter mot arbetsmiljöreglerna är inget ovanligt, och enligt Arbetsmiljöverket är detta något som dessutom ökar. I en undersökning som LO genomfört bland arbetstagare uppger så många som tre av tio att det är vanligt förekommande att arbetsgivaren medvetet bryter mot de arbetsmiljöregler som gäller i olika branscher. Det här är helt oacceptabelt.

Arbetsgivare som struntar i regler gör det inte sällan i syfte att skaffa sig konkurrensfördelar och hålla nere sina kostnader. Ytterst är detta ett hot mot arbetstagares liv och hälsa – vilket står i bjärt kontrast till den socialdemokratiska grundinställningen och ambitionen om att alla som jobbar i Sverige ska ha rätt till en trygg och hälsosam arbetsmiljö. I värsta fall kan brister i arbetsmiljön resultera i olyckor med dödlig utgång. Utredningstiderna för dessa brott är ofta alltför långa och inte ens vart tionde fall av dödsolyckor mellan 2017 och 2021 ledde till någon form av straff för arbetsmiljöbrott.

Arbetsmiljöbrott kan ofta vara svåra att utreda. Särskilt vid grova brott som resulterat i en dödsolycka så kan det ta tid att utreda och få klarhet i vad som hänt och vem som är ansvarig. Vi socialdemokrater gav under vår regeringstid relevanta myndigheter i uppdrag att se över hur de samarbetar vid utredningar. Idag finns en särskild grupp där Arbetsmiljöverket, polisen och Åklagarmyndigheten ingår som arbetar aktivt med att utreda arbetsmiljöbrott och utveckla sin samverkan. I regeringsställning ökade vi dessutom anslagen till flera berörda myndigheter, bland annat i syfte att ge dem bättre förutsättningar till utvecklad samverkan. Men mer behöver göras. Därför vill vi socialdemokrater få till stånd en översyn kring hur fler kan lagföras för arbetsmiljöbrott.

8.12 Förstärk Riksenheten för miljö- och arbetsmiljömål

Riksenheten för miljö- och arbetsmiljömål behöver stärkas för att höja kvaliteten på utredningarna, förkorta utredningstiderna och minska antalet nedlagda fall. Det krävs fler särskilda utredare inom polisen med specialisering på arbetsmiljöbrott. Dessutom bör utbildningen om arbetsmiljöbrott i Polishögskolans grundutbildning ges större utrymme och utvecklas. Dialogen mellan polis och fackliga skyddsombud bör också förbättras, särskilt i samband med olyckor där det finns misstanke om arbetsmiljöbrott.

8.13 Näringsförbud i samband med åtal om arbetsmiljöbrott

Arbetsmiljöbrott är allvarliga och kan få livsavgörande konsekvenser för arbetstagare. Trots detta förekommer det att företag och företrädare som upprepade gånger bryter mot arbetsmiljölagstiftningen tillåts fortsätta bedriva verksamhet, även efter fällande domar. Enligt 36 kap. 1 § brottsbalken kan näringsförbud meddelas den som begått brott i näringsverksamhet, om brottet visar att personen är olämplig att driva näring. Det är idag i praktiken främst åklagare eller Ekobrottsmyndigheten som väcker talan om näringsförbud, främst vid ekonomisk brottslighet.

För att stärka arbetarskyddet och markera samhällets allvar mot grova eller systematiska överträdelser vill vi socialdemokrater därför att möjligheten att ge Arbetsmiljöverket att i samband med åtal om arbetsmiljöbrott yrka på näringsförbud ses över. Arbetsmiljöverket har redan idag ett särskilt tillsynsansvar enligt arbetsmiljölagen (1977:1160). Ett förstärkt mandat skulle ge myndigheten ett effektivare verktyg i arbetet mot oseriösa och farliga aktörer i arbetslivet, och bidra till ökad efterlevnad av arbetsmiljölagstiftningen.

8.14 Utökad tillträdesrätt för regionala skyddsombud

Det systematiska arbetsmiljöarbetet är helt centralt för att åstadkomma en säker, trygg och trivsamt arbetsmiljö på svenska arbetsplatser. Ett effektivt och bra arbetsmiljöarbete handlar i hög grad om att upptäcka och åtgärda brister innan de orsakar någon form av olycka eller ohälsa. Alla företag med fem anställda eller fler ska ha minst ett skyddsombud. I de fall som det saknas en lokal skyddsorganisation har de regionala skyddsombuden livsviktig betydelse i att upptäcka och påvisa arbetsmiljöbrister. Det kan handla om att åtgärda rent livsfarliga brister såsom avsaknad av adekvat skyddsutrustning, men också frågor som rör den mer organisatoriska och psykosociala arbetsmiljön såsom stress, dålig schemaläggning eller mobbning.

Den föregående socialdemokratiskt ledda regeringen lade förslag som syftade till att utvidga tillträdesrätten för regionala skyddsombud så att de skulle ges rätt att verka på alla arbetsplatser med kollektivavtal. Detta till skillnad från idag – då det är ett krav att arbetsplatsen har fackligt anslutna bland de anställda. I den senaste statliga utredningen på temat (SOU 2022:47) föreslås att de regionala skyddsombuden ska få tillträdesrätt till alla arbetsplatser med kollektivavtal. Vi socialdemokrater är alltså övertygade om att detta är helt rätt väg att gå för att skapa bättre förutsättningar för ett bra arbetsmiljöarbete på fler svenska arbetsplatser – och på så vis ytterst förebygga att fler ska behöva dö eller bli sjuka av eller på sitt arbete. Skyddsombudens fackliga koppling ska också värnas.

Vi ser också ett behov av ökat anslag till den regionala skyddsombudsverksamheten då den utökade tillträdesrätten antas medföra ökade kostnader. I vårt budgetalternativ avsätter vi 30 miljoner till anslaget 2:5 Regional skyddsombudsverksamhet för att stödja och utveckla den regionala skyddsombudsverksamheten.

8.15 Sanktioner för företag som utestänger skyddsombud från riskbedömningar och inspektioner

Idag kan facket stämma företag som utestänger skyddsombud från att medverka i riskbedömningar eller arbetsplatsinspektioner. Detta är bra, men vi socialdemokrater anser att allvaret i detta bör understrykas genom att Arbetsmiljöverket ges möjlighet att utdöma sanktioner mot arbetsgivare som gör sig skyldiga till detta.

8.16 Utökat rådighetsansvar

Utvecklingen på arbetsmarknaden har medfört att allt fler arbetar i former där traditionella arbetsgivarbegrepp inte längre är tillräckliga för att säkra arbetsmiljön. Plattformsekonomi, egenanställningar och komplexa underentreprenörskedjor gör att många arbetstagare i praktiken står utan skydd. Regeringen tillsatte 2021 en utredning som resulterade i betänkandet SOU 2022:45 Steg framåt, med arbetsmiljön i fokus. Utredningen föreslår ett utökat rådighetsansvar i arbetsmiljölagen för att tydliggöra uppdragsgivares ansvar när de i praktiken har kontroll över arbetsmiljön. Två nya paragrafer föreslås – 3 kap. 12 a och 12 b §§ – som innebär att uppdragsgivare kan ges ett arbetsmiljöansvar liknande arbetsgivarens om de har huvudsakligt inflytande över arbetets utförande. Detta inkluderar exempelvis digitala plattformsföretag, byggentreprenörer och andra uppdragsgivare. Vidare föreslår utredningen att Arbetsmiljö-

verket ska kunna rikta förelägganden och förbud även mot dessa aktörer samt att föreskrifter ses över i linje med det utvidgade ansvaret.

Vi socialdemokrater anser att dessa förslag är välgrundade och nödvändiga för att stärka arbetsmiljöskyddet i det moderna arbetslivet. Ett tydligare ansvar för uppdragsgivare förbättrar möjligheterna att förebygga såväl fysiska olyckor som psykosocial ohälsa och underlättar ansvarsutkrävande vid arbetsmiljöbrott. Rätten till en trygg och säker arbetsmiljö måste omfatta alla som arbetar – oavsett anställningsform.

8.17 Översyn av kunskapskrav och utbildning

För att säkerställa hög kvalitet på arbetsmiljöarbetet på svenska arbetsplatser är det av yttersta vikt att de som utför arbetsmiljöarbete för arbetsgivarens räkning besitter rätt kompetens. Detta innebär att de behöver både praktiska och teoretiska färdigheter, inklusive kunskap om riskbedömning, förebyggande åtgärder och en djup förståelse för aktuella föreskrifter.

I Arbetsmiljöverkets föreskrifter om systematiskt arbetsmiljöarbete (SAM) finns krav på att de som utför arbetsmiljöarbete ska ha relevanta kunskaper. Dessa krav kan dock upplevas en smula tandlösa, då brist på efterlevnad inte går att koppla till några sanktioner. För att skapa tryggare och säkrare arbetsplatser måste vi se till att arbetsgivaren erbjuder utbildning av hög kvalitet. Detta är ett av kraven i SAM som skulle lämpa sig väl som grund för utdömmande av sanktionsavgift.

Vi vill få till stånd en översyn av föreskrifterna för att tydliggöra kraven och främja en enhetlig standard för utbildningarna och deras innehåll. I det arbetet bör arbetsmarknadens parter involveras, som redan idag samverkar i framtagande av relevanta utbildningar och annat stöd för arbetsmiljöarbetet.

8.18 Utred arbetsmiljökörkort för utlandsbaserade arbetsgivare

Det finns idag särskilda krav och regler för arbetsgivare som utstationerar arbetare till svenska arbetsplatser. Arbetsgivaren måste till exempel anmäla utstationeringen till Arbetsmiljöverket samt utse en kontaktperson som sköter kontakter med myndigheter och fackföreningar. Därutöver ska arbetsgivaren naturligtvis följa svenska arbetsmiljöregler och tillse att arbetstagarna har rätt försäkringsskydd. Trots dessa bestämmelser ser vi alltså större risker för bristande arbetsmiljöarbete på arbetsplatser med utstationerad arbetskraft. Vi vill därför se över möjligheten att införa krav på arbetsmiljökörkort för arbetsgivare som vill utstationera arbetskraft till svenska arbetsplatser. Genom att ställa gedigna kunskapskrav och krav på examination kan vi förhoppningsvis åstadkomma en generell nivåhöjning av arbetsmiljöarbetet på svenska arbetsplatser.

8.19 Falska skyddsombud

Även om det finns lagar som reglerar utnämningen av skyddsombud är det idag ganska vanligt att skyddsombud utses på fel sätt på svenska arbetsplatser. Detta kan bero på bristande kunskap – men också på att arbetsgivaren vill begränsa facket inflytande. Felaktigt utsedda skyddsombud har inte samma juridiska skydd som de som utses korrekt. Om ett falskt skyddsombud till exempel gör sig obekväm och arbetsgivaren

svarar med hot om sparken eller omplacering har personen inte samma skydd som ett skyddsombud som har valts på rätt sätt. Falsa skyddsombud kan också behöva betala egna rättegångskostnader och skadestånd. Dessutom saknar de ofta nödvändig utbildning om arbetsrättsliga lagar och regler samt vad de kan kräva av arbetsgivaren.

Tidigare hade Arbetsmiljöverket ett register där fackförbunden var tvungna att rapportera sina valda skyddsombud. Men 2007 avskaffades detta register på grund av besparingar, vilket gjorde det svårt för myndigheten att övervaka utnämningen av skyddsombud och se till att det följer lagen.

För närvarande ligger ansvaret på fackförbunden att säkerställa att utnämningen av skyddsombud går rätt till. Om de upptäcker att arbetsgivaren utsett skyddsombud kan de stämma företaget. För att förhindra problemen med felaktigt utnämnda skyddsombud föreslår vi att Arbetsmiljöverket återigen ska upprätta ett register dit alla valda skyddsombud och hur de utsetts rapporteras. Detta skulle även kunna förbättra kommunikationen mellan skyddsombud och myndigheten och minska antalet felaktiga utnämningar av skyddsombud.

8.20 Ratificera ILO 190 om hot och våld i arbetslivet

Hot, våld och trakasserier är vanligt på våra arbetsplatser. Arbetsgivare har skyldighet att förebygga risken för hot och våld så långt det är möjligt. Ändå är utsattheten stor, särskilt bland personer som arbetar med hantering av pengar eller varor, i kontaktyrken samt vid myndighetsutövning. Vi socialdemokrater ser ett stort behov av fler åtgärder för att förebygga hot, våld och trakasserier och öka skyddet för arbetstagare.

ILO:s konvention 190 syftar till att bekämpa våld och trakasserier på arbetsplatsen. Målet med konventionen är att skapa en arbetsmiljö där alla arbetstagare är skyddade mot våld och trakasserier och där deras värdighet och rättigheter fullt ut respekteras.

Konventionen tar bland annat upp arbetstagarnas rättigheter samt vikten av samråd och samarbete mellan arbetsmarknadens parter. Den pekar också ut arbetsgivarens ansvar för att förebygga och skydda arbetstagare samt skyldigheten att skydda sårbara grupper.

Vi vill i sammanhanget särskilt lyfta behovet av bättre skydd för den som utför ensamarbete, som av naturliga skäl löper större risk för att utsättas för hot och våld.

Vi socialdemokrater förberedde under vår tid i regering för att Sverige skulle ratificera konventionen och föra in den i svensk lag. Det enda regeringen behöver göra nu är att slutföra arbetet. Vi kräver att detta sker omedelbart.

8.21 Arbetslivskunskap på gymnasieskolans alla program

Svenska gymnasieelever behöver – oavsett deras framtida yrkesval – få en bättre förståelse för den svenska arbetsmarknadsmodellen, arbetslivets grundläggande rättigheter, skyldigheter och arbetsmiljölagstiftning. Därför bör arbetslivskunskap integreras inom ramen för samtliga gymnasieprogram.

Särskilt viktigt är det att yrkesprogrammen inkluderar branschanpassad arbetslivskunskap med fokus på arbetsmiljö. Elever på dessa program går ofta direkt ut i arbetslivet efter gymnasiet och behöver därför vara väl förberedda på de specifika risker och utmaningar som kan förekomma i deras bransch. Genom att ha god kännedom om

säkerhetsföreskrifter, riskbedömning och ergonomi, kan eleverna bidra till att skapa tryggare och säkrare arbetsplatser.

Att integrera arbetslivskunskap i gymnasieutbildningen främjar inte bara individens trygghet och välmående utan gynnar också arbetsgivare genom att ge dem bättre utbildad och medveten arbetskraft. Detta kan leda till minskade kostnader för arbetsolyckor och sjukskrivningar, och därmed ett mer effektivt och hållbart arbetsliv.

8.22 Mer rättvis tillgång till arbetskläder och arbetsskor

För att säkra morgondagens välfärd behöver fler kunna orka arbeta ett helt arbetsliv med hälsan intakt. En förutsättning för att vi ska hålla oss vid god fysisk och psykisk vigör är att vi har en trygg, säker och trivsamt arbetsmiljö. En viktig arbetsmiljöfråga för inte minst många kvinnor inom offentlig sektor är tillgången till arbetskläder och arbetsskor. I de kvinnodominerade yrkena är tillgången till arbetskläder och arbetsskor som kan förebygga belastningsskador inte lika självklar som inom andra branscher och sektorer. Detta vill vi ändra på. Vi vill stärka kvinnors villkor på arbetsmarknaden, och en del i detta är att göra tillgången till arbetskläder och arbetsskor jämställd. Därför behöver de regler som idag gäller för skyddsutrustning breddas till att även omfatta skor och kläder som tex förhindrar förslitnings- och belastningsskador eller begränsar smitta.

8.23 Stärkt företagshälsovård

Företagshälsovården är av avgörande betydelse för att säkerställa en bra arbetsmiljö och välbefinnande för arbetstagare i Sverige. Tillgången skiftar stort mellan olika branscher och är högst inom offentlig förvaltning och industriföretag och lägst inom hotell och restaurang enligt samma undersökning.

Med de positiva effekter som en god arbetsmiljö bidrar till så borde fler få tillgång till företagshälsovård, och därför vill vi socialdemokrater verka för detta och därför bör arbetsmiljölagen ändras på ett sätt så att det är tydligt att arbetsgivaren behöver säkerställa tillgången till företagshälsovård för alla anställda.

8.23.1 Insatser för att säkra kompetensförsörjningen inom företagshälsovården

Företagshälsovården är av avgörande betydelse för att säkerställa en bra arbetsmiljö och välbefinnande för arbetstagare i Sverige. Enligt Arbetsmiljöverkets undersökning har 60 procent av sysselsatta i Sverige tillgång till företagshälsovård genom sin arbetsgivare. Tillgången skiftar dock stort mellan olika branscher, högst inom offentlig förvaltning och industriföretag och lägst inom hotell och restaurang. Ett hinder för att fler ska kunna få tillgång till företagshälsovård är de stora problem som branschen har med kompetensförsörjningen. Av drygt 1 100 företagsläkare är närmare 900 över 65 år. I november 2021 gav den socialdemokratiskt ledda regeringen Myndigheten för arbetsmiljökunskap (Mynak) i uppdrag att samordna insatser för att främja företagshälsovårdens kompetensförsörjning avseende läkare. Uppdraget redovisades i februari 2024, där myndigheten också lämnar ett antal rekommendationer och förslag. Regeringen har beslutat att Mynak ska läggas ned och arbetsuppgifterna tas över av andra. Karolinska institutet får ansvaret för företagshälsovårdens kompetensförsörjning.

Socialdemokraterna kommer att följa frågan noggrant. Vi anser att de förslag som lagts fram för att förbättra utbildningssituationen för företagsläkare bör genomföras. Det är avgörande att ett tydligt huvudmannansvar nu etableras hos en myndighet med långsiktiga förutsättningar att driva utvecklingen. Företagshälsovårdens personal-försörjning måste säkras.

9 Asbest och andra kemiska risker

9.1 Asbest

Användningen av asbest är totalförbjuden i Sverige sedan 1982. Trots det uppskattar Arbetsmiljöverket att asbest orsakar nästan 270 arbetsrelaterade dödsfall i Sverige varje år. I november 2024 rapporterade Sveriges Radio om allvarliga och omfattande brister på svenska arbetsplatser. Granskningen bekräftar den bild vi socialdemokrater har sedan tidigare, och visar tydligt på behovet av fler och mer effektiva verktyg för att säkerställa att regelverket kring asbest följs.

Det finns indikationer om att många som arbetar yrkesmässigt med asbest utsätts för mycket stora risker till följd av bristande kunskaper. Det kan kopplas till brister i den utbildning som är obligatorisk för den som ska arbeta med ämnet yrkesmässigt i samband med till exempel rivning och sanering. Det finns inget sätt för Arbetsmiljöverkets inspektörer att säkerställa att den som har genomgått en utbildning verkligen har fått med sig relevanta kunskaper, inte heller om utbildningsintygen är äkta. Myndigheten drar därför slutsatsen att ett system för kvalitetssäkring av utbildare skulle höja säkerheten för dem som hanterar asbest i arbetet. Arbetsmiljöverkets arbete skulle därför underlättas om endast godkända företag fick ge utbildningar och om en extern aktör fick ansvar för examination och utfärdande av utbildningsintyg. Ett fristående kunskapstest för alla som utbildas, liknande körkortsprovet, bedöms vara en kvalitets-höjande åtgärd. Vi socialdemokrater menar att förslagen om kunskapsprov och extern examination även är tillämpliga på utbildningar för arbetstagare som hanterar andra typer av risker med särskilda kunskapskrav, så som truckar, liftar eller olika kemiska risker. Detta skulle kunna skapa ordning och reda och bidra till självsanering i en bransch som i dagsläget präglas av skiftande kvalitet på utbildningarnas innehåll.

Det är möjligt att bristerna i vissa fall är ett resultat av arbetslivskriminalitet, genom att oseriösa aktörer kringgår regelverket för att öka den ekonomiska vinsten. Den socialdemokratiskt ledda regeringen gav, som en del i vår strategi mot arbetslivs-kriminalitet, Arbetsmiljöverket i uppdrag att se över hur de arbetar med uppföljning och kontroll av arbete med asbest samt hur det kan skapas ordning och reda i utbildnings-ledet kring asbesthantering.

9.2 Kvarts

Inandning av stendamm som innehåller kvarts kan leda till lungskador. Därför finns gränsvärden och föreskrifter för hantering av kvarts. Föreskrifterna har fokus på systematiskt arbetsmiljöarbete och förebyggande åtgärder och fokuserar på risk-bedömning. De är framtagna för att vara tillämpbara på alla arbetsplatser där kvarts-

exponering kan förekomma. Det kan dock finnas anledning att se över huruvida det behövs skärpta regler och nya gränsvärden för kvarts, för att öka skyddet för arbetstagare som arbetar i miljöer med risk för exponering av kvartsdamm.

Australien har beslutat att förbjuda materialet från och med 1 juli 2024, efter att en forskningsrapport visat att en betydande andel av arbetare som hanterar materialet har drabbats av så kallad stendammslunga. Arbetsmiljöverket ser just nu över den här frågan, och vi socialdemokrater förväntar oss att regeringen vid behov agerar skyndsamt.

9.3 Kartläggning av nya kemikalier

I takt med att det växer fram nya industrier till följd av den gröna revolutionen aktualiseras frågan om användningen av, och exponeringen för, nya kemikalier och inte minst det som kallas cocktaileffekter. Det handlar i korta ordalag om att ett enskilt ämne i liten dos kan vara ofarligt, men i kombination med andra kemikalier kan nya risker uppstå och skada arbetstagare i samband med exponering.

I Sverige ska ingen behöva bli sjuk eller skadas på eller av sitt jobb. Därför anser vi att det vore klokt att ge Arbetsmiljöverket i uppdrag att kartlägga förekomsten av samt risken med nya kemikalier och deras cocktaileffekter samt utforma regelverk som syftar till att skydda arbetstagare från eventuella nya risker. På samma sätt som vi har ledartröjan i klimatomställningen bör vi ha ambitionen att ligga längst fram i arbetsmiljöarbetet.

10 Arbetslivskriminalitet

Arbetslivskriminalitet är ett tämligen utbredd fenomen i Sverige. Det handlar om kriminella företag som bygger sin verksamhet och skaffar sig konkurrensfördelar genom svartjobb, illegal arbetskraft, skenanställningar, människohandel, usel arbetsmiljö och olika bidragsbrott. Vid sidan av detta vet vi också att arbetslivskriminaliteten är med och göder den organiserade brottsligheten. Vår övergripande uppfattning kring detta är att det ska vara svårt att fuska, enkelt att åka fast och kännbart att bli straffad.

Genom de alltför liberala regler för arbetskraftsinvandring som Moderaterna gett upphov till har Sverige i praktiken haft dörren på vid gavel för detta ovälkomna fenomen. Multikriminella aktörer har kunnat utnyttja arbetstagare på ett ofta fullkomligt hänsynslöst sätt samtidigt som seriösa och skötsamma företag har fått sin verksamhet hotad till följd av orimlig och orättvis lågpriskonkurrens.

För att göra det svårare att fuska vill vi öka tillsynen av riskbranscher och förstärka det myndighetsgemensamma arbetet mot arbetslivskriminalitet. Företag som fuskar ska kunna svartlistas. Sanktionsavgifterna ska höjas och breddas till fler områden. Därtill vill vi stärka möjligheterna att utesluta orimligt låga anbud i offentlig upphandling och lagstifta om att begränsa antalet underentreprenörsled till två som huvudregel i branscher med stor risk för arbetslivskriminalitet. Vi vill också att fler sanktionsavgifter ska kopplas till omsättning och breddas till fler områden, skärpa reglerna mot taktiska konkurser och införa en ny brottsrubricering: exploatering av utländsk arbetskraft. För att göra det lättare att upptäcka fusk och kriminalitet vill vi öka antalet kontroller genom att uppfylla ILO:s riktmärke om inspektörer, kraftfullt bygga ut och

permanenta de nationella centren mot arbetslivskriminalitet samt inrätta en yrkestrafikinspektion.

Vi behöver också växla upp bekämpandet av den ekonomiska brottsligheten. Penningtvätt, skatteflykt och fusk skadar marknaderna, göder organiserad brottslighet och tär på förtroendet i ekonomin. Informationsdelning mellan myndigheter ska utvecklas, och vi vill minska sekretesshinder mellan myndigheter, kommuner och regioner, och gentemot parterna. Därtill vill vi utöka användningen av AI-teknologi och ny teknologi i kontrollarbetet för att bekämpa brotten. Vi vill också utreda ett större statligt ansvar för personalidentifierings- och personalliggarsystem i riskbranscher med möjlighet till realtidsrapportering till och från relevanta databaser samt att skärpa kontrollen av europeiska socialförsäkringsintyg.

Vi vill se skärpta straff, återinförd revisionsplikt, att fler brott ska leda till näringsförbud och att företag som inte sköter sig ska kunna svartlistas. Kriminella använder ofta bolag som brottsverktyg, och därför bör möjligheterna att också belägga individer med näringsförbud utökas. Myndigheterna har ett särskilt ansvar att säkerställa att skatter och sociala avgifter erläggs, oavsett om det sker i Sverige eller hemlandet när arbetskraften är utstationerad. Genom klara och tydliga regler och stärkt kontroll av att dessa efterlevs kan vi skapa marknader som fungerar bättre och gynnar seriösa företag och bra jobb.

Den föregående socialdemokratiskt ledda regeringen tillsatte en delegation mot arbetslivskriminalitet med representation från bland andra arbetsmarknadens parter som har till uppdrag att öka kunskapen om arbetslivskriminaliteten samt stödja de aktörer som bekämpar densamma. Delegationen har lämnat både slutbetänkande och delbetänkande (SOU 2025:25). Vi socialdemokrater anser att regeringen skyndsamt bör ta vidare utredningens förslag i sin helhet.

Vidare anser vi att den nationella strategin mot arbetslivskriminalitet innehållandes 45 åtgärder som togs fram av den föregående socialdemokratiska regeringen bör uppdateras. Detta för att sätta ett brett program med långsiktiga och kraftfulla insatser för att städa upp på svensk arbetsmarknad. Det är mycket angeläget att strategin utvärderas och vid behov uppdateras i takt med att tiden går. Åtgärderna syftar enkelt sammanfattat till att trycka tillbaka kriminaliteten och städa upp på svensk arbetsmarknad och delas upp under följande sju områden.

1. Minska utrymmet för kriminella aktörer på arbetsmarknaden
2. Effektivare tillsyn och kontroll
3. Mer kännbara sanktioner
4. Bättre samarbete mellan myndigheter, kommuner och arbetsmarknadens parter
5. Bättre information och ökad kunskap
6. Bättre registerförfattningar och sekretessbestämmelser
7. Utvecklat internationellt samarbete och EU-samarbete

10.1 Kunskapscentrum för arbetslivskriminalitet

På ett mer övergripande plan ser vi behovet av en ordentlig ambitionshöjning från regeringen när det gäller kampen mot arbetslivskriminaliteten. Anslaget till Arbetsmiljöverket måste öka för att myndigheten ska ges bättre förutsättningar att klara av sitt uppdrag, och regleringsbreven till de myndigheter som deltar i kampen mot arbetslivskriminaliteten måste få ett tydligare fokus på detta. Vi ser också ett behov av utökade,

breda informationsinsatser kring arbetslivskriminalitetens orsaker och konsekvenser för att långsiktigt öka konsumentmedvetenheten. A-krimcenter har en viktig roll i arbetet med att bekämpa arbetslivskriminalitet och koordinera myndigheternas insats. För att ligga i framkant i bekämpningen av arbetslivskriminalitet så behövs ett kontinuerligt arbete med att följa utvecklingen, lägga förslag på åtgärder och stötta de operativa A-krimcentren samt andra berörda myndigheter. Det skulle kunna ske genom att inrätta en ny myndighet eller inom ramen för redan existerande myndigheter så som universitet, polis eller Arbetsmiljöverket, eller som del av ett A-krimcenter. Delegationen mot arbetslivskriminalitet gav oss en god start, men arbetet kan inte sluta där utan måste permanentas i någon form.

I vårt budgetalternativ skjuter vi till 50 miljoner kronor till Arbetsmiljöverket, bland annat i syfte att ge dem bättre förutsättningar att bekämpa arbetslivskriminaliteten.

10.2 Effektiv och tillförlitlig kontroll av leverantörer vid tilldelning av offentliga kontrakt

Den 21 augusti 2023 presenterade utredningen SOU2023:43 En samordnad registerkontroll för upphandlande myndigheter och enheter ett förslag om att låta Bolagsverket ansvara för en funktion som möjliggör samordnade registerkontroller. På så sätt kan den upphandlande organisationen få tillgång till idag sekretessbelagda uppgifter från register hos Bolagsverket, Polismyndigheten, Skatteverket, Kronofogdemyndigheten och länsstyrelserna. Förslaget skulle innebära ett viktigt steg för att bli av med oseriösa aktörer på marknaden för offentlig upphandling och inom valfrihetssystemen. Utredningen har varit ute på remiss, och vi anser att regeringen snarast bör återkomma med förslag på en sådan funktion. Vi anser inte att utredningens förslag är tillräckligt långtgående eftersom kontrollen inte omfattar samtliga uppgifter som skulle kunna leda till uteslutning enligt de obligatoriska och frivilliga uteslutningsgrunderna.

10.3 Svartlista företag som fuskar återkommande

Företag som ägnar sig åt arbetslivskriminalitet och fuskar återkommande bör kunna svartlistas. Fusk och missbruk vid användandet av rut- och rottjänster ska motverkas, och vi vill ställa hårdare krav på företag som mottar lönesubventioner eller som erbjuder skattesubventionerade tjänster och stärka entreprenörsansvaret. Det innebär att om företaget eller dess företrädare har brutit mot arbetsmiljölagar och fått sanktion eller vite utdömt upprepade gånger så borde vi göra det möjligt att stänga av dem från att utföra rotjobb och statligt subventionerade solcellsinstallationer, eller att kunna använda subventionerade anställningar och delta i offentliga upphandlingar. Det är också angeläget att se över reglerna för att utesluta leverantörer från att delta i valfrihetssystem. Arbetsmiljöverket bör få i uppgift att föra register över företag som fått förbud, vite eller sanktion utdömt.

10.4 Inför ny brottsrubricering: exploatering av utländsk arbetskraft

I dag är det svårt att lagföra arbetsgivare som utnyttjar utländsk arbetskraft under uppenbart orimliga villkor, eftersom nuvarande lagstiftning ofta kräver att den utsatta arbetstagaren medverkar i rättsprocessen. Det leder till stora bevissvårigheter och gör att många fall av grov exploatering aldrig når domstol.

Utredningen SOU 2021:88 föreslår därför att ett nytt brott införs: exploatering av utländsk arbetskraft. Brottet ska kunna omfatta fall där en arbetsgivare medvetet låter en utlänning arbeta under arbetsvillkor som är så dåliga att de tydligt avviker från vad som är acceptabelt på svensk arbetsmarknad – även om otillbörliga medel som tvång eller vilseledande inte kan bevisas.

Att införa denna brottsrubricering skulle ge rättsväsendet ett viktigt verktyg för att bekämpa arbetslivskriminalitet, skydda särskilt utsatta grupper på arbetsmarknaden och bidra till en tryggare arbetsmarknad. Regeringen bör därför gå vidare med förslaget i utredningen.

11 Stoppa fuskets inom de subventionerade anställningarna

Alla som kan arbeta ska arbeta, och den som behöver hjälp att komma i arbete ska få det. För den som har en svagare ställning på arbetsmarknaden kan en subventionerad anställning vara en bra insats för att skapa varaktig sysselsättning.

För vissa övergår en subventionerad anställning till en tillsvidareanställning, medan vägen kan vara krokigare för andra. Även om resan mot att stå på helt egna ben kan se olika ut för olika individer kan vi konstatera att subventionerade anställningar – rätt använda – spelar en viktig roll inom arbetsmarknadspolitiken. Med detta sagt så måste ambitionen förstås på sikt alltid vara att alla ska kunna klara sig själva på den reguljära arbetsmarknaden.

Vi socialdemokrater anser att varje förlösad skattekrona är en stöld från folket. Därför måste de subventionerade anställningarna användas klokt. Vi har länge varnat för risken att oseriösa och kriminella företag drar nytta av de här systemen, vilket leder till ett omfattande slöseri med skattepengar och snedvridning av hela branscher som riskerar att slå ut seriösa företag. I förlängningen skadar det också tilltron till arbetsmarknadspolitiken.

Under förra mandatperioden vidtog vi socialdemokrater en rad åtgärder för att komma tillrätta med fuskets inom de subventionerade anställningarna. Vi såg till exempel till att ge fackförbunden bättre förutsättningar att lämna yttranden till Arbetsförmedlingen om arbetsplatsers lämplighet vid subventionerade anställningar. Vi förbättrade också möjligheterna för Arbetsförmedlingen att neka utbetalningar av bidrag eller stöd för anställningar eller praktikplatser till oseriösa arbetsgivare.

Men arbetet med att stoppa läckaget stannar inte här. Riksrevisionen har under 2024 granskat nystartsjobben, lönebidragen och introduktionsjobben. Deras rapport är tydlig med att nystartsjobben – på grund av sitt slappa regelverk – är extra sårbara för utnyttjande. Mot bakgrund av detta gick vi socialdemokrater under 2024 fram med ett utskottsinitiativ i arbetsmarknadsutskottet om att stoppa alla nya beslut om nystartsjobb

till dess att regelverket har stramats upp, men regeringspartierna och Sverigedemokraterna motsatte sig detta, vilket vi förstås anser är mycket beklagligt.

Vi står dock fast vid våra tidigare krav om att kollektivavtal ska omfatta alla arbetsgivare som anställer arbetstagare inom ramen för de subventionerade anställningarna, och att beslut om nystartsjobb – i likhet med andra subventionerade anställningar – ska föregås av en arbetsmarknadsprövning. Till dess att dessa kontrollmekanismer finns på plats bör alla nya beslut om nystartsjobb pausas.

12 Återinför pengarna för samråd

Regeringen och Sverigedemokraterna avvecklar det anslag som finns i syfte att ersätta facket för deras arbete med att skriva yttranden gällande huruvida specifika arbetsplatser är lämpliga att ta emot personer med lönestöd. Detta kommer ytterst att leda till att risken för utnyttjande av lönestöden kommer att öka, vid sidan av att det också är ett direkt angrepp mot de fackliga organisationerna. För att återinföra pengarna för fackligt samråd avsätter vi i vårt budgetalternativ 25 miljoner kronor till anslaget 99:1 Fackligt samråd.

13 Arbetskraftsinvandring – återinför arbetsmarknadsprövning

Sverige har alltså ett för liberalt regelverk för arbetskraftsinvandring. Den okontrollerade ordning som gällt de senaste cirka tio åren är i huvudsak ett resultat av Moderaternas politiska vilja och ansträngningar. Vi socialdemokrater anser att arbetskraftsinvandringen behöver skärpas. Arbetskraftsinvandring ska bara vara möjligt i de fall det inte går att hitta någon i Sverige som kan ta jobbet. Vi anser i grunden att det är en rimlig ordning att de jobb som finns i första hand bör gå till människor som redan finns i Sverige och idag saknar arbete.

Arbetskraftsinvandringen resulterar dock i fler konsekvenser än att den tränger ut arbetslösa som redan finns i vårt land – den leder också till en dumpning av löner och arbetsvillkor. Därtill har den också blivit en mekanism i gödandet av den utbredda arbetslivskriminaliteten. Vi kan aldrig acceptera att människor från andra länder utnyttjas i Sverige, emellanåt under rent horribla former. Vårt land kan inte heller vara en fristad för oseriösa och kriminella företagare vars girighet och fiffel riskerar att konkurrera ut seriösa och skötsamma företag.

Under 2022 tillsatte S-regeringen en utredning för att bland annat analysera och ta ställning till hur ett nytt och effektivt system för arbetsmarknadsprövning vid arbetskraftsinvandring kunde utformas. Uppdraget redovisades den 31 juli 2023, men istället för att gå vidare och utarbeta ett lagförslag för behandling i riksdagen valde regeringen dessvärre efter uppgörelse med Sverigedemokraterna att kasta förslaget om arbetsmarknadsprövning i papperskorgen.

Vi behöver fortsätta skärpa och förbättra regelverket för arbetskraftsinvandring genom att skyndsamt etablera en arbetsmarknadsprövning i samverkan med arbetsmarknadens parter och införa skärpta sanktioner mot arbetsgivare som bryter mot regelverken. Syftet är att komma till rätta med missbruket av det befintliga systemet för

arbetskraftsinvandring och utnyttjandet av utländska arbetstagare, bland annat genom att skapa ett nytt system som fokuserar på att möta de behov av arbetskraft som finns på den svenska arbetsmarknaden. En mer utförlig redogörelse för vår politik återfinns under utgiftsområde 8.

Ardalan Shekarabi (S)

Johanna Haraldsson (S)

Sofia Amloh (S)

Adrian Magnusson (S)

Serkan Köse (S)

Patrik Lundqvist (S)

Jonathan Svensson (S)